

LECTURA EXCLUSIVA EN LA SALA
CON PAPELETA ESPECIFICA

6.713"1808/1814"

1084692
Girona

550

197

~~FG~~
~~516~~

57
100

EG

1084692

946.41391808/18144

GIR

GIRONA.

HISTORIA DEL GLORIÓS SITI,

QUE PER ESPAY DE SET MESOS

y contra l'exércit francés,

sostingué aquesta immortal ciutat.

ANY 1809.

BARCELONA.

ESTABLIMENT TIPOGRAFICH DE NARCÍS RAMIREZ Y COMP.º,

passatge d' Escudillers, núm.º 4.

1868.

GIRONA.

HISTORIA DEL GLORIOSO SITIO

QUE POR ESPAY DE SET MRSOS

y contra l' exército francés,

se distinguió aquesta inmortal ciudad.

AÑO Y 1809.

BARCELONA

ESTABLIMIENTO TIPOGRAFICO DE NAYOS, RAMON Y COMP.

pasado de la Facultad de Medicina

1809.

HISTORIA DEL SITI DE GIRONA, 1809.

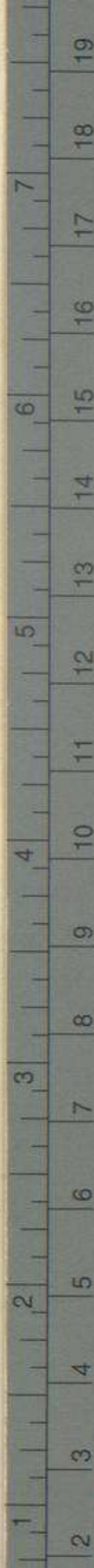
Dèu misteriós y omnipotent, — áymense uns als altres com á germans, — digué al home, y aquest mogut per l' esperit maligne, ania dins son cor, per medi de la guerra, l' odi y la venjansa, sens fer cas d' aquellas divinas paraulas, que tota una epopeya enclouhen.

¡La guerra! si aquets que las promouhen compreguessen bè la responsabilitat que tenen sobre, ¡oh! segur que no ho farian. ¿Qu' es un triunfo comparat ab las llágrimas que costa; comparat ab la tristó que cubreix eternament 'l cor de una mare?

¡La guerra! plaga terrible qu' afligeix al mon, y aquest rey improvisat, al qui molts encar alaban, ¿qué fou, sino un cástich per l' humanitat?

May, may deuria l' home agafar l' arma quant la guerra es resultat de indignes pasions, mes quant la patria y 'l rey perillan, quant es insultada la religió de nostres pares; ¡oh, sí! llavors deu aixecarse tothom com un sol home y combátrer al enemich qu' intenta destruí alguna d' eixas institucions sagradas.

¿Quí no sent bullir la sang dins sas venas, al véurer la patria á las mans d' un tirá estranjer, al rey desterrat ab un engany y á

es **TIFFEN** Color Control Patches

© The Tiffen Company, 2007

Cyan

Green

Yellow

Red

Magenta

White

3/Color

Black

la religió que segueix, escarnida y menyspreada? Ningú, y aixó feu que s' alsés la Espanya tota per acabá ab l' enemich, al crit de Patria, Rey y Religió.

¡Mòts sublims que á tots los cors parlaban! ¡falagueras paraulas que tots los pits omplian!

¡Per ells moriren lluytant com á braus aquells primers mártres de la independencia espanyola, per ells s' alsá tot lo regne, per ells Girona, 's defensá fins al estrem!

¡Girona! ¡ciutat immortal! ¡admiració del segle! ton nom escrit per la fama en lo llibre de la historia eternament viurá y ab ell 'l d' aquells defensors que lluytant moriren, unit al d' aquelles donas que tant bè 's portaren.

Y ab tan brau defensa, exemple al mon donares, renovant l' espectacle de Numancia y Sagunto.

Menyspreada al principi pel francés, com á inútil é imperfecta fores, mes prompte reconeixente, sempre vers tu dirigia la mirada. Y per dos voltas intentá ferte seva, mes totas duas tingué de reculá vensut y avergonyit.

Que si débils tos murs eran, hi habia al cim d' ells pits catalans, qu' altra muralla feyan.

Y ab tant desigual lluyta, immortal te feres, essent digna germana del Bruch y Saragossa.

Pus ton nom, ¡oh Girona! jamay quedará oblidat, qu' encar qu' un jorn desapareixes, sempre resplendent aureola rodejará 'l lloch qu' ocupas, dient als siggles veniders: Aquí s' alsava una ciutat invicte que fou l' admiració del mon. Primer morian de fam sos vehins, ans qu' entregarse al enemich y sols lográ ferla seva, després de 7 mesos de siti, després d' haber alsat contra sos murs 48 baterías; després d' habé tirat á la ciutat 100,000 projectils!

I.

Girona que ja d' antich s' habia distingit diferentas voltas, se trobá casi al peu d' una montanya y sobre del Onyá, estenentse per llurs boras, que separa 'l barri vell del nou anomenat Mercadal. S' ajunta aquet riu ab los Güell y Galligans y poch després ab lo Ter, casi á las portas de la ciutat.

Encar qu' antany habia estat ben fortificada, al entrar 'l francés á Espanya, estaban sos murs mitj desfets y cuberts d' eura,

y faltats de lo mes necessari foren causa de que al principi ni menys ne fes cabal. Mes després reconeixentla y á mes, ferit son honor ab las derrotas passadas, sempre ad ella pensaba, fins qu' arribá 'l jorn en que 's cregué sens dupta fer-la sèva. Mes Girona que ja cregué que tornaria tan sols per la venjansa, 's prepará arretglant del millor modo possible sos forts, aquells ab los que tantas voltas s' estrellá l' exércit del vil opressor.

Al cim de las montanyetas que rodejan á Girona, hi habia fets de temps arrera, uns quants forts, que comensant pel mes prop al camí de França, eran pel ordre següent: Montjuich, qu' era 'l principal y dominaba tota la ciutat, Calvari, Condestable, Reyna-Agna, del Capítol, y de la Ciutat. A mes en las murallas s' hi trobaban altres fortins, empero de menys importancia, entre ells, Santa Clara, Sant Pere, Figuerola, etc. Las principals obras que en ells y en la ciutat se feren, foren:

Al baluart de Sant Francisco, després d' haber adobat los parapetos y troneras, s' hi féu un ángul flanquejat, una plataforma y deu esplanadas; una pera dos canons un' altra per un morter, y los altres vuit, sols pera un canó. S' hi feu també una estacada, 's forrá ab taulons 'l magatzem de pólvora, 's construiren blindatjes ab vigas de roure per resguart de la tropa, s' enfondí y axamplá la lluneta que passa al peu del mur, y per deturar l' aigua que del molins rep lo fosso, 's construiren duas resclosas de pedra picada. Al de Santa Clara com al anterior, s' adobaren los parapetos y troneras se féu un ángul flanquejat y una plataforma; 's féren esplanadas, se forrá ab planxas de ferro la poterna, 's féu una estacada, s' hi col·locaren blindatjes, y s' hi féren altres obras de menys importancia. Al del Governadó com als anteriors, s' hi féren esplanadas y una plataforma, s' hi col·locaren duas estacades, s' adobaren los parapetos y troneras, se forrá 'l repuesto y á mes se feren al rech duas sangrías, per omplí d' aigua 'l fosso encas convingut. Al de Santa Creu s' hi feren com als citats esplanadas, plataformes, estacades, etc., y al de Figuerola també s' hi féu un ángul, una plataforma, una estacada y tres esplanadas, se forrá 'l repuesto, 's col·locaren blindatjes, se tapiá la porta y s' hi feu un fosso.

Ánguls y plataformes iguals se feren al baluart de Sant Pere y á mes 8 esplanadas, duas garitas de pedra y cals, un murallat per la porta y dos espatllers pel terraplé, s' alsá la paret del camí cubert, se col·locá una estacada y s' enfondí 'l fosso, fentse iguals

ó semblants obras, á las baterías y baluarts de Sarracinas, Sant Narcís, Sant Cristófol, Torre Gironella y la Mercé.

També 's feu un gran adop al mur que parteix la gola al baluart de Sant Francisco; á las cortinas y torres d'entre 'ls baluarts de Santa Clara, Governadó, Santa Creu y Figuerola; á la muralla del baluart de la Mercé y á la torre de Gironella. També s' adobá la torre del Carme, 'l tros de muralla que va desde la torre Gironella al baluart de Serracinas, la que va desde aquest punt á la porta de Santa María, 'l tros de la plassa de Sant Pere, y la de la vora dreta del Onyá; y sota la torre que defensá 'l pont de Sant Francesch s' hi col-locá una pinta de roure ab puntas de ferro y ab un torn per ferla pujar y baixar, y en los ánguls que fa 'l pont, s' hi feu una esplanada á cada hu, á fi de col-locarhi un canó qu' enfilaba 'l riu, adobantse també 'ls parapetos del mur que hi ha desde dit pont á la esglesia de Sant Francisco de Paula, y 'ls de la plasseta del convent de Sant Agustí.

Se col-locá un pont llevadís á la porta de França, y á la de Barcelona 's tapá 'l clar ab una paret sobre la que s' hi construí un parapeto. La d' Anvila fou tapada y entre ella y 'l mur arruinat que forma l' altre marge del riu, posaren una doble cadena de ferro, y al peu de la palanca hi atracaren una renglera de carros subjectats ab estacas, tancant aixís l' entrada á la Ciutat per aquest punt.

També s' adobaren las portas de Sant Pere y del Socós, y á l' entrada y surtida del Galligans se posaren duas pintas de ferro ab los seus torns corresponents.

Encar que semblan mòlts los baluarts que á Girona defensaban, res eran comparats ab lo exércit ab que lluitar debian, pus que aquest podia ab un no res desfer lo fet ab llarch temps per los gironins; pus que ben mirat, cap baluart, ni menys cap obra de las ditas, eran d' una verdadera importancia, ¡y no obstant habian de detenir set mesos al exércit del rey de mitj món!

Tenint lo magatsem de pólvora en los extramurs de la Ciutat y no oferint prou seguretat, s' establí en la Catedral, omplint la bóveda ab mes de cinch pams de terra ben pitjada, y pel mateix objecte 's feren obras á la torre de la Porta del Socós, assota d' un hort del carrer de la Rosa á dos mes de casa l' Arcadiaca, á una casa prop del baluart de Serracinas y á un magatsem prop de la muralla, derrera l' hospital de Casa de Caritat.

Per guardar á la gent se posaren blindatjes per las plassas y carrers, y ab las pedras que tragueren de la plassa del Vi y d' alguns altres carrers, se feren transversas pera las bombas y grana-

das, y á mes arreglaren alguns vehins pera fer aquest servey, lo soterrani de casa seva, y los frares los seus convents posant una gran capa de terra á la bóveda ó bè apuntalantla.

En lo pati del Hospital Militar de la plassa de Sant Francesch, se col·locaren blindatjes y s' hi feu un estany que plé d' aygua, per medi d' una bomba, valentse de canals de fusta, feya córrer las inmundicias, cás de que com succebí, l' enemich prengué l' aygua dels molins. Per hospitals, ab las defensas necessarias, se destiná la esglesia de Sant Pere de Galligans, y lo magatzem de pólvora extramurs; y pels convalecents, lo monastir de Sant Daniel.

En la antiga esglesia de Sant Nicolau, que tè la bóveda á prova de bomba, tenia de fershi lo pá per la tropa, y en las casas del capítol de la Catedral, tenia d' acunyarse la moneda. Se destinaren per cementiri lo plá de Sant Daniel y un camp extramurs de la porta d' Anvila y per magatzems públichs de víurers ho foren lo monastir de las monjas del Mercadal, lo convent de las de Santa Clara, una part del convent del Carme, la capella de la Mare de Dèu dels Dolors y algunas quadras del Hospici y d' alguns particulars. En lo Col·legi tridentino de San Francisco de Paula y en lo estudi de prop la Pescateria, s' hi feren molins fariners y hospital de sang, á mes d' altres que particularment s' arreglá lo vehinat.

Com 's veu res se descuidaban, pus que al contrari anaban preparantse no fent com alguns, qu' engrehits ab las passadas victorias no s' haurian cuidat de res y trovantlos desprevinguts haurian sigut prompte vensuts per l' enemich, que tant ben preparat anaba.

També sos principals forts foren adobats y en lo castell de Montjuich que tant habia sofert durant los sitis anteriors, s' arreglaren sos parapetos, troneras, banquetas y rampas, fent 12 esplanadas, 5 espatllers y alsant ab sachs y faixinas los parapetos dels baluards. Segons ho necessitaban s' adobaren los altres baluards, la casa del governadó y lo cuartel; se renová lo pont llevadís de la porta principal del castell de Menjuich y 'l de fusta que comunicaba 'l reballí. Los que mes s' adobaren després de aquests foren, las torres de Sant Lluís, Sant Narcís y Sant Joan, dessota de la que hi construiren dos baterías, anomenadas de Sant Roch, en recort de sé 'l jorn d' aquest Sant, quant 's veje llibre del enemich, en un dels sitis anteriors, y 'ls forts Condestable, Reyna-Agna, Caputxins, Calvari, del Capítol y de la Ciutat, situats á la montanya del Mitjdía.

Com que per lográ 'l fi anhelat, res los hi dolia, no vacilaren en tirá á terra 33 casas de camp, situadas pel plá y la montanya

de Montjuich, aixís com altres del arrabal de Rutllá, extramurs de la porta d' Anvila y la capella de la Mare de Dèu del Pilar, que 's troba al extrem del arrabal de Pedret. Tallaren los arbres que á la bona direcció dels tiros s' oposaban, terraplenaren los camins fondos de Palau, Santa Eugenia, Santa Coloma y altres, tiraren á terra las parets dels camps y 'l cos de guardia de la lluneta Bornonville y partiren prop d' aquest punt, la palanca del Onyá y 'l pont de fusta que comunicaba 'l barri vell ab lo nou, anomenat Mercadal. També ajuntaba la ciutat un altre pont de pedra y mòlt espayós.

La població era d' uns 14,000 vehins, que treballaren tots pera la fortificació y demés preparatius, ajudant cada hu ab lo que podia.

Hi habia de la guarnició 5,797 homes, qu' eran los regiments d' Ultonia y Borbon, los batallons segon y tercer de voluntaris de Barcelona, y 'ls miquelets de Vich y Girona, que formaban l' infantería, junts, 4,945. Los altres 852 pertenenxian: 180 al esquadró de Sant Narcís, 22 sapadós y 650 artillers; qu' eran part miquelets de Vich y Girona y part mariners de la costa qu' ab ells s' ajuntaren, contant entre canons, morters, etc. 196 pessas, y uns 85,000 projectils.

Era governadó d' eixa ciutat D. Mariano Alvarez de Castro, fill de Granada y d' una familia il·lustre de Castella y que immortal se feu junt ab la ciutat que governaba. Digne descendent de sos antepassats, conservá fins al extrem aquell pundonor á tota prova y encar qu' á voltas altiu, sempre amable; sent aixó causa de la cega confiança qu' ab ell tenian los Gironins. Era governadó interino del castell de Montjuich de Barcelona, quant s' hi presentá per apoderarsen lo francès. Volia defensarse, mes no li fou permés y 's conta qu' al entregá 'l fort digué al gefe enémich: Si entrego 'l castell, es sols per cumplí las ordres de mos superiors, pero ja 'm venjaré 'l dia que tenint un poble á mas ordres, me veji ab vostre exércit cara á cara.

La Junta Governadora la formaban, lo diputat superior Oller, lo tinent de Rey, en Joan de Bolivar, president; y á mes 9 vocals, presidint als set vocals de la Económica 'l canonje Jimenez. Formaban part de la militar tots los jefes de la guarnició, dos vocals de la Governadora, un de la Superior, un diputat del poble, 'l ministre de la Real Hisenda y 'l secretari del general Governadó.

II.

«Gironins: los enemichs fan córrer que volen per tercera volta probá nostres esforços, dient á mes que ja tenen eixa ciutat guanyada per traició; pero jo que conech per experiència vostre patriotisme, vostre valor y la fidelitat que tenim á Fernando VII, estich sens recel, segur que m'acompanyareu en la ferma resolució qu'he fet de defensá la plassa fins á pérdrer l'última gota de sang.

«Sí, Gironins, tota la nació está emprendada de vostre comportament, y jo 'm considero 'l mes felís, perque estich entre vosaltres: no obstant, per sofocar qualsevol maquinació qu'haja pogut intentá l'enemich, introduint á la plassa algun malvat, per quant sens presenti frente, imposito pena de la vida, que será al instant executada, á qualsevol persona, sia de la classe, grau ó condició que vulga, que tinga la vilesa de parlar de rendirse ó capitular.»

«Aquest bando que tant bè mostra l'esprit del héroe Álvarez, fou publicat per éll quant se veje que s'acostaba l'enemich; é influí y no poch, perque 's sostingués tant lo siti.

Sempre entre las flors dels jardins, s'hi cria alguna mala herba, sempre entre 'ls bons hi ha algun malvat, y pot ser no hauria mancat algun espanyol maligne, qu'ofegóes lo crit de son cor ab l'ambició y aquest bando feu que ningú gosés parlarne, pus coneixent lo geni de Álvarez, no cal duptá, qu'hauria cumplert 'l bando al peu de la lletra.

«De Dèu lo cástich caigui sobre los vils traidors, vils instruments del enemich, que sacrifican tho tot á un grapat d'or, venen d'un modo indigne la sang dels seus germans, sols per deshonra de sa terra.

Sabent En Blay de Fournás, qu'estaba en Banyolas, que en lo poble de Básacara, tenia l'enemich provisions de totas menas, volia dirigirshi, quant rebé ordre de aná vers Girona. Trová pel camí al convoy de Lechi, al que derrotá apoderantse de 50 atzemblas, ab las que entrá dins la ciutat, acompanyat de sas tropas.

«Un cop dins aquest refors, qu'eran uns 1,500 homes y feyan ab la guarnició, la xifra ja citada, s'activaren las obras, reunint provisions de totas menas; sabent que l'enemich se presentaria de un dia al altre.

A principis de *Maig* lo compte Reylle que perteneixia al séptim cos d' exércit format en Espanya, y que baix las ordres de Goubion Saint-Cyr operaba en Catalunya, 's presentá devant Girona ab una divisió composta de 5 batallons, que la formaban: los regiments de Berg y Wizburg y un batalló del contingent de varis prínceps alemanys, un destacament de caballería napolitana y 3 ó 4 pessas d' artillería, ocupá lo poble de Medina.

Sabentho 'ls Gironins, y creyent com se deya, qu' eran mòlt poch los francesos allí reunits, demanaren al 3, á la Junta Governadora, fes vers allí una surtida, venjant aixís als pobles de Sant Medir y Sant Gregori, del saqueix qu' acababan d' experimentar. Consultada per la governadora, la militar, doná aquesta son parer, dient que no 's fes eixa surtida, esposant los motius ab que 's fundaba. Pero demanantho de nou 'l poble, surtí Álvarez devant de 1,330 homes y duas pessas d' artilleria, mes al arribar á Sant Medir, va saber ab greu sentiment, que 'l dia avans habia marxat lo francés vers Amer saquejant com acostumaba, las vilas que trobaba al pas y després d' haber fet reposá las tropas se 'n torná á Girona.

Pochs dias després adelantaren de nou 'ls francesos fins á Sarriá, apoderantse de la pedrera, d' ahont foren trets, tenintse de retirar á Sant Juliá de Ramis, per una part del regiment d' Ultonia y un destacament de caballeria.

Lo dia 8 atacaren los enemichs la posició de Pontmajor, obligant á las pocas tropas qu' allí hi habia á retirarse fins á ser al abrich dels canons del castell de Montjuich. Estenentse llavors lo francés per l' esquerra del Ter, col·locá en aquest marge varias baterías de campanya.

Per la banda dreta del riu anaren dels nostres uns quants tiradors, á fi d' atormentarlo, mes fent surtí llavors uns quants dels seus, que s' adelantaren fins lo pontet del «bou d' or», ahont foren morts la major part per un piquet del esquadró de Sant Narcís que s' estava per allí á la vora.

L' endemá avansaren los enemichs fins al pont de Camp y ermita de Sant Miquel y també pel puig de Roca, desde ahont estenent las avansadas fins á tocá la part esquerra del Ter per la part de Salt, lograren bloquejar la plassa per Llevant, Nort y Ponent.

Mentres que 'ls venian mes pessas de siti, comensaren los enemichs una carretera que desde Sarriá anés al puig den Roca, mes tingueren de parar als dos dias, á causa del seguit foch que 'ls hi feyan los de la plassa.

Lo dia 14 arribaren noves tropes al campament enemich y á la plassa algunes atzemblas ab viures y 10,000 duros que 'ls enviá Tarragona. Inquietat continuament 'l francès pel foc de la plassa, determiná cambiá las baterías del puig den Roca al plá de Sant Daniel.

Los dias 24 y 25 cremaren los enemichs algunes cases de la montanya de Rocacorba col·locant varis campaments al plá de Talyal y comensant sobre 'l Ter y á la vora de Salt, la construcció d' un pont. A má esquerra d' aquest poble si acampá una divisió de 3 á 4,000 homes, la que se aumentá fins á 5,200, ab l' arribada de las tropes qu' habian quedat en Vich.

Continuá 'l francès las sevas obras, fent tot lo que li parexia millor per lográ lo que volia; ocupant al 30, los pobles de Palau y Santa Eugenia y á n' allí ja van poder atormentarlos mes los sitiats, ab los tiros de canó, morter y obús, desde 'ls baluards de Sant Francisco de Paula y Santa Clara; mentres que 'ls altres baluards disparaban contra las partidas francesas, que desde Sarriá 's mudaban ab carruatjes, al poble de Salt.

Lo 31 ocuparen los enemichs l' hermita dels Angels, formant campaments al peu dels turons de Palau y altres punts; privant aixís tota comunicació, ab l' exercit d' operacions.

Mal avinguts mòlts ab lo comportament del francès, que no era per cert lo d' un home de conciencia, causaban mòltas baixas en son exercit, y desde 'l jorn que 's presentá devant Girona (á primers de Maig) fins á últims d' aquest mes, desertaren de sas files mes de 200, entre francesos é italians.

III.

Comensá Juny y als tres dias proposá O'Donnell al general governadó, la formació, ab lo nom de creuhada Gironina, de companyías organissadas, compostas dels mateixos vehins. La Junta superior feu una crida, y prompte uns 860 homes hi habia ja allistats, portant tots al pit, per senyal, una medalla ab una creu, las insignias de S. Narcís y las armas de la ciutat. Recomaná mòlt lo bisbe á tothom qu' en formés part, y fou l' encarregat d' instruir las lo seu fundador, En Enrich O'Donnell, encara que poch necessitaban aprendre, pus. ¿qué podia guiarlos millor que l' entusiasme que dins sos pits sentian?

Aixís es que las sevas maniobras pocas eran, y per senyalá

‘l foc hont debian dirigir-se: —«De cara á la Catedral,» — ó bè —«De cara á portas,» — deya ‘l jefe, y per posarse en camí, deya sols: —«toca tambó» — y caminaba desseguit aquell grapat de valents.

Se dividiren ab 8 companyías de 100 homes, las que ‘s repar-tiren en diferents punts y ‘ls restants estaban á cal governadó y l’acompanyaban per tot. Los punts ‘hont col·locaren respectivament ditas companyías, foren: los baluarts de Sant Pere, Figuerola, Santa Creu, Governadó, Sant Francisco, la Mercé y Sarracinas. Tothom d’ellas formaba part, essent la primera composta d’estudiants y las duas últimas de capellans y frares.

També á últims d’aquest mes 200 donas, donant exemple d’un amor sens límits, s’ajuntaren ab lo nom de Companyía de Santa Bárbara, per auxiliá als ferits y portar viures y municions allí ‘hont manquessen. Se nombraren d’entre ellas las comandantas y sub-alternas, essent la 1.ª comandanta Na Lluisa Jonamás de Fitzgerald, que ja l’any anterior s’habia distingit mòlt á Rodas.

Y aquestas foren aquellas donas que tant bè feren, que tan noblament ‘s portaren anant sempre per tot, sens mirá ‘l perill; ara donant beure als que sech lo coll pel fum de la pólvora, desesperats lluytaban; ara curant y portant als hospitals als ferits; ara auxiliant y dirijint paraulas de consol als que per sa patria contents morian.

A principis de aquest mes prengueren los sitiadors l’aigua dels molins, que tant servey feya per móldrer lo blat, regá las hortas y per la millor seguritat dels baluarts. No obstant ho remediaren en part, fent entrá als fossos l’aigua del Güell, que desemboca al Onyá.

Als pòchs dias arribaren á la plassa traspasant alguns punts ocupats per l’enemich, uns quants paisans ab viures y 5,000 duros, que se ‘ls enviá del cuartel general.

Ab afany continuaba l’enemich sas obras com si ‘s tractés d’una plassa mòlt ben fortificada, construint entre altres una paralela á la alsada de Tramon, devant de las torras de Sant Lluís y Sant Narcís, á unas 750 canas de ditas torres, allargant-la unas 210 canas mes, al cap de pòchs dias, no obstant del foc que continuament los feyan junt ab lo castell de Montjuich, los de la plassa. Entrá á la ciutat lo dia 13, per la part de Castella, un nou convoy, encar que petit, ab viures y 5.000 duros.

Acabada que tingueren los enemichs la nova batería que feyan al puig den Roca, van rompre ‘l foc contra la ciutat, la nit del

13 al 14, tirant unas 20 bombas cada mitja hora y fent molt mal á la població.

Lo 14 una bomba va calá foch al hospital militar y en pocas horas quedá convertit en un munt de ruinas, aliviant un xich lo dany rebut, l' intendent En Cárles Beramendi y 'l ciruía major En Joan Andrés Nieto. També aquest dia una altra bomba feu caurer varias pedras de la bóveda de la catedral, danyant á unas 14 personas, entre morts y ferits, d' entre 'ls xicots y donas que allí 's reculliren, al comensar 'l foch.

Tothom aná prest al lloch que tenia senyalat; aixís que 's sentí 'l primer tiro, contestant al enemich tots los forts de la ciutat, ab un foch que demostraba bè la decisió ab que lluytaban.

Lo 15 s' apoderaren los sitiadors del arrabal de Pedret, obligant á retirarse á la plassa als pochos vehins qu' allí hi habia, y en tot y 'l foch que 'ls hi feyan los baluarts de Sant Pere y la antiga torre de Sant Juan partiren los francesos lo camí ab una gran transversa que fou després reforsada, mentres per la part de Santa Eugenia adelantaban un ramal fins al Güell, ab oposició als baluarts de Sant Pere y del Governadó.

A la plassa arribaren 23 sapadós á las ordres d' un subtinent y tres sub-alterns, los que serviren molt als sitiats, per amanyá 'l mal que 'l bombardeix los feya.

Unas 1,130 bombas ab estopas enquitranadas habian fins el dia 16 tirat los sitiadors, y no obstant no habian lograt l' incendi de la ciutat, com ab lo bombardeix se proposaban; aquest continuá rigorosament la nit del 16 al 17.

Sabent Álvarez que 'l francés, després d' haber allargat lo retrinxerament del arrabal de Pedret, amontonaba prop del Ter feixinas y altres materials, va tema la construcció d' una bateria contra 'ls baluarts y cortina de Sant Pere; feu surti á dos quarts de vuit del matí d' aquest últim dia, 450 homes á las ordres del major d' Ultonia, Makanti, los que passant prop la montanya de Montjuich, se tiraren sobre 'ls francesos ab la bayoneta calada y ab tanta furia, que prompte 'ls tregueren d' allí 'hont estaban retrinxerats. A radera dels d' Ultonia eixiren los inginyés Minali y Ortega ab lo destacament que á las ordres de Marich habia arribat de poch, un piquet d' artillers proveits de llansa-fochs, camisas y feixinas enquitranadas y 30 caballs del esquadró de Sant Narcís, los que destruiren y arrassaren los treballs qu' acababa d' abandonar l' enemich; tirant al riu tots los mate-

rials, ab menys d' una hora, fins que empaytats per l' enemich, se vejeren obligats á retirarse.

La mateixa nit se calá foch á varias casas, mes á totes se lográ apagarlo prontament; mentres lo francés allargaba la segona paralela, afejinthi l' endemá quatre troneras y un canó.

Lo 19, després d' haber arrasat ab sos fochs l' enemich, los parapetos de la torre de Sant Lluís, marxá vers allí, formant varias columnas. No 'ls esperaren los nostres, pus que vejentse inferiors en forsas y en número, abandonaren lo fort, retirantse á Montjuich; lo que feren també 'ls de la torre de Sant Narcís.

Aquest acte qu' alguns trobaren ben fet, considerantho prudent, no ho fou per Álvarez, que 'l tractá de cobardía, pus que habian, segons tenian manat, de defensarse fins al últim moment; y condemná als jefes de ditas torres á serví com á soldats; á Montjuich lo de la primera, y al de l' altre, á la torre de Sant Daniel.

Es ben mirat ser rigorós fins al extrem, mes necessari era, després del propósit fet; ¿qué haurian fet los soldats, per mes que 'ls animés l' entussiasme, vejent que sos jefes desmayaban?

Lo dia 21 y ab pocas horas, á causa del seguit foch del enemich, va perdre sos allotjaments, lo mur de la gola, y 'l pont llevadís, la torre de Sant Daniel; de la que se 'n anaren alguns soldats, lo que vist pel francés, va créurer que com las anteriors, l' habian abandonada y enviá vers allí una columna de sas tropas. Ja tocaban los fossos, quant rompent ab fortas descargas d' artillería y fussell los de la torre, ajudats per la metralla de Montjuich, obligaren al francés á retirarse á Sant Narcís, quedant morts la major part d' ells, al peu del mur. Mes com per ço continuaba l'artillería francesa dirigint allí sos fochs, enviá á Álvarez lo governadó del castell, una relació del estat en que 's trobava. Per assegurar en enviá allí lo governadó de Girona á dos inginyés, tenint un d' ells de pujá per una escala de corda, acabant l' enemich, en aquest moment, de destruí lo poch qu' en peu quedava.

Després d' haber dat los comisionats son paré, fou á las 3 de la tarde abandonada y volada avans per ordre del general governadó.

Saint-Cyr, després d' haber enviat á Barcelona sos malalts y ferits, s' acostá á Girona, posant son cuartel general á Fornells; reforzá 'ls campaments de Campdurá, l' ermita de Sant Miquel y 'ls Angels y estrenyá 'l bloqueix enviant á Cassá de la Selva, una forta divisió; contant ja frente Girona uns 30,000 homes. Ja 'l 13

habia Reylle traspasat lo mando de las tropas al general Verdier.

La Junta de Girona habia proposat un plan, valentse de la major part de las tropas de Catalunya y dels somatens, á fi de llibertar la ciutat; ho aprobá la Superior, y en son nom se feu una crida. Compigni se preparaba ja per anar á son ausili, quant sabent que Saint Cyr s' habia ajuntat ab los sitiadors, considerá perillós lo proposat y s' determiná esperar millor ocasió per portarlo á cap.

No obstant los miquelets y somatens ab braus jefes que 'ls guiaban, atormentaban continuament als enemichs, anant sempre vers allí 'hont sabian tenia de passar algun convoy francés. Mòltas victorias alcansaren y al poch temps deturaren 5 convoys, fent al francés 376 morts y mòlts ferits, apoderantse casi sempre de la major part del convoy.

Tenint ja sevas las torres de Sant Lluís y Sant Narcís, dirigí 'l francés totas sas miradas á Montjuich; ab aquest fi, comensá 'l 22 la construcció d' una bateria anomenada Imperial, en la que hi col·locaren 20 canons y uns quants obusos. Procuraren destorbarlos los del castell, mes sempre á sos focs contestaren las baterias col·locadas entre Sant Lluís, Sant Narcís y Sant Daniel.

Destruint y adobant llurs obras, passaren los últims dias de Juny, y en un d' ells doná Alvarez un grau á tots los soldats y jefes que mes s' habian distingit y enviá per segon al governador de Montjuich En Gillem Nasch; lo tinent coronel En Blay de Four-nás, cregut, com estava, qu' allí dirigiria 'l francés totas las miradas.

En tot aquest mes sols lograren entrá á la ciutat sitiada uns 120 homes de diferents cossos, habentni cosa d' un centená del segon de Girona, que hi anaren de desde Hostalrich, manats pel tinent del mateix cos, En Manel Massanés.

IV.

Lo dia 2 de Juliol l' injinyé Kirgener, que dirigia las obras d' atach, enviá un nou parlamentari, valentse d' un miquelet presoner.

Lo pleeh que dit presoner portaba deya aixó:—«Tinch l' honor de prevenirvos qu' estich autorisat per S. E. lo compte de Saint Cyr, general en jefe del exercit francés; per atendre las proposicions que tingau á bè ferme, en las circunstancias en que vos trobau.—Per lo tant, os convidó á que vingueu, ó bè qu' envieu algun

de vostres oficials que sia de vostra confiança, pera conferenciar ab mi, á las avansadas, ahont m' ha deixat lo presoner que porta aquesta carta.—Pera evitar qualsevol falsa interpretació, podreu també fer venir algun membre de la Junta y un dels subjectes principals del clero..... —P. D. Esperaré la resposta, fins á las deu.—»

«Res tinch que tractá ab V. E.; conech massa vostras intencions y d' aquí endevant tingau present, que no admetré ni tindrè consideracions á cap de vostres parlamentaris.»—Aquesta fou la resposta, que interpretant lo pensament de tots los vehins, doná Alvarez al comissionat francès. Y de nou maná fixar lo bando per la ciutat llegintlo entussiasmat lo poble que ho celebrá donant calurosas viscas al general gobernadó.

Y aquells héroes que habian ja perdut tres torres, que tenian son principal castell ab eminent perill, y que veyan cada jorn al-sarse contra ells novas baterías, no desmayaban, pus qu' al contrari, la venjansa del dany rebut, novas forsas los donaba.

Resignats tots á morí, avans d' arrossegá la feixuga cadena de la esclavitut, avans que 'l vencedor estrenyés son coll ab ignomínios dogal, se convertí aquell poble ab un grapat de titans, orgull de Catalunya, d' Espanya admiració...

Lo dia 3, y contra 'l castell de Montjuich, va rompre 'l foch l' imperial ab sos 20 canons y obusos; y continuant tot lo dia, lográ desfer lo parapeto y arruinar part del mur, no obstant del foch que li feyan lo castell y 'ls baluards del Governadó, Santa Creu y Santa Clara; no deixant per ço de felshi mòlt mal, per sa acertada punteria. Habent declarat los comandants d' artillería é injinyés de la plassa, que continuant aquell foch, avans de 24 horas quedarian destruidas las troneras y parapetos inutilisant l' artillería, determinaren portarla á la gola, y fer una obertura al terraplé, pera defensar millor la bretxa.

En lo mes viu del foch, una bala feu cáurer al fosso la bandera que en lo baluart batut, orgullosa tremolava, barrejantla entre las runas, lo que vist pel sub-tinent del batalló de voluntaris de Vich, En Mariano Montovo, després d' haber demanat permís al gobernadó, baixá al fosso per la bretxa y alsantla victoriosa, torná á pujar col-locantla de nou en son lloch, en mitj de la pluja de balas qu' aprop sèu queya y del victoreig de tots los defensors del castell.

¡Acció atrevida y digna d' un defensor de Girona! Acte sublim, d' abnegació y amor patri! Comportament heróich, reconegut y alabat per tothom!

Recompensada fou, si es que recompensarse dignament pót, acció tan senyalada, ab lo grau de tinent, qu' al saberho, doná á Montoro lo governadó de la plassa.

A la matinada del 4, va rómprer lo foch l' enemich contra la plassa y 'l baluart de Sant Pere, ab una bateria de 4 canons, que habia fet la nit antes, abora 'l puig den Roca, fent ab son foch mòlt mal als defensors y edificis de Girona; aixís com també 'n feren al sitiador los disparos de la plassa. A dos quarts de onze del vespre baixá 'l francés al fosso passant pel camí cobert, ab intent d' apoderarse del fort y del reballí, mes tement la guarnició que volia apoderarse del castell, aná prest al cim de las murallas, fent desde allí un terrible foch de canó, obús y fusell, y tirant al fosso granadas, barrils fulminants y altres projectils, distintintse sobre la cresta de la bretxa y al frente d' una colla de granaders, un tal Saez, sargento d' Ultonia, que á pit descobert se mantingué ferm en dit lloch, fins que vensuts se retiraren los enemichs. Mòltas baixas tingueren uns y altres en aquesta acció, tan gloriosa pels defensors del castell.

L' endemá, dia 5, va rompre 'l foch contra lo baluart de la bandera, una nova bateria de 17 pessas, col-locada á la esquerra de la torre de Sant Lluís, y 'l 7 feren los de la plassa una surtida vers Montagut, la que no produí lo fruit desitjat.

Lo 8 s' acostá al castell una forta columna de 5 á 6,000 homes, á las ordres del coronel del regiment de Berg, Muff; disposada á no tirar cap tiro, apoderantse de tot á la bayoneta, comensaren per atacá á la torre de Sant Daniel, ahont foren vensuts. Tres voltas intentaren l' assalt y altras tres tingueren de reculá, devant l' oposició dels regiments d' Ultonia y Borbon, que composavan la guarnició del castell. De nou Muff maná á las tropas l' assalt, mes desmayaren los sèus al véurel ferit, y tingueren de reculá ab perdua d' uns 3,080 homes entre morts y ferits y entre ells 77 oficials. Los de la plassa sols tingueren 28 morts y 95 ferits, contantse entre 'ls morts En Miquel Pierson, que manava la bretxa; y 's dintinjí mòlt al frente de la reserva En Blay de Fournás.

Mentres duraba l' acció, se calá foch á un caixó de granadas, y poch després d' acabada, per descuit d' un artiller, també s' incendiá 'l respuesto de pólvora de la torre de Sant Juan, situada entre Montjuich y la plassa. Convertida quedá ab un munt de ruinas, soterranthi casi tots los espanyols que allí hi havia; los pochos que se salvaren, ho foren per l' incansable

intendent En Cárles Beramendi, que sens mirá 'l perill se dirigí sempre hont coneixia serían mes útils sos serveys.

Mes de set bombas tingueren contínuament á l'aire 'ls francesos mentres durá l'atach, y en lo mes fort d'ell aná á Montjuich lo gobernadó de la plassa, seguit d'un destacament de la companyia de Santa Bárbara, que portava 'ls ferits al hospital de Sant Pere de Galligans. Grans y heróichs fets tingueren lloch aquest dia, y entre ells déu citarse 'l comportament del timbalé anomenat Lluciá Ancio, qu'una bomba se n'hi portá un tros de cama y al anarhi per portarlo al Hospital, «No; no, —digué— encara estich sa dels brassos, per poder ab los tochs, lliurá de las bombas á mos companys.»

Nou triunfo fou aquest, que cobrí de gloria las armas espanyolas y que feu que 'l francés no anés ja tant refiat com anava, després de tenir sevas las tres primeras torres.

Las nits que seguiren á aquest gloriós jorn, las passaren los de la plassa adobant las obras de defensa; mentres que de dia continuava l'enemich fent un foch poch viu, perque ja li escassejaban las municions, pus que 'ls somatens deturavan contínuament nous convoys, que anavan vers al campament enemich.

Entre aquets triunfos, déu ferse menció del obtingut pel doctor Rovira, que, mentres lo coronel Porta, ajudat pels capitans Boral y Mirambell y 'l subtinent Valdelomar, derrotava ab pochi dias dos convoys, fent al enemich 147 morts y mòlts ferits y presoners; tenint baix sas ordres á Foxá y Llobera y recorrent la carretera de Girona á Figueras, ab la seva tropa 'ls somatens y 44 soldats de caballería, va sorpéndrer 'l campament francés de Fallinás, que fou encés pels nostres, que feren al enemich 50 morts y 4 presoners, recullint las armas y tot lo demás que deixá l'enemich, ab la pressa que fugí.

No obstant, cada dia avansavan sos treballs y á la matinada del dia 10, va rompre 'l foch contra 'l baluart de Sant Lluís, una nova bateria, contestanli dignament ab sos focs, lo castell y la plassa.

A fi de protejí la entrada á la ciutat de 1,500 homes, que á las órdenes del tinent coronel d'Ultonia, l'irlandés En Redolf Marshal, desde Hostalrich se dirigian á Girona, surtí de la plassa ab 400 homes, lo sargento major de Borbon En Ignaci Estenós, los que cremaren dos campaments enemichs, que vers l'ermita dels Angels hi havia; mes tingueren de retirarse, sens habé vist lo reforç qu'esperaban. Després se sapigué qu'havia sigut dispersat

pel francès que l' atacá en lo camí de Castellá. No obstant, lo dia dotze, entrá Marshal á la plassa, seguit d' uns quants, que lograren escapar.

Coneixent l' enemich que may fòra d' ell la plassa, si antes no tenia 'l castell de Montjuich, qu' era la clau de la ciutat, torná de nou al asalt á la tarde del dia 15 y ab mes forsas que la primera volta; mentres que també atacava á la plassa pel valuart de Sant Pere, ó sia per la porta de França; no sent aquesta vegada mes afortunat que l' altre, pus que valentse 'ls de la ciutat de una bateria de 4 canons y 2 obusos que hi havia á la plassa de Sant Pere, l' hi causaren tal mortandat, que, com qui diu, sos cadáveres servian d' escala per pujar al cim del mur.

No desmayant per có, repetí l' atach de la ciutat lo dia 16, per 3 ó 4 llochs diferents, anant sas principals forsas per la part de Sant Francisco de Paula, ahont lograren alguns pujar á la muralla, mes ab las bayonetas y á cops de sabre 'ls tregueren d' allí 'ls nostres, que, fins lluny, los acompanyaren ab sos fochs, sobre tot ab un obús que col·locaren al carrer de Sant Francisco, tan bon punt vejeren que posats allí, los hi faria mòlt servey.

Torná de nou l' enemich á probar fortuna la nit del 23, mes tingué de deixarho córrer al véurer las baixas que li feya 'l foch que per espay de dos horas l' hi féu la plassa. L' intendent Beramendi y 'l cirujiá principal. En Nieto Samaniego ab los ajudants y practicans Nadal, Senhuch, del Castillo, Alcatarena y Luis sempre 's trobavan allí 'hont mes ferits hi havia, logrant salvar ab las sèvas acertadas curas, la major part dels ferits, que, en aquest mes solsament, passaren de 400.

Continuaren sos treballs los de la plassa, ocupantse particularment en netejar los fossos y terraplens, fent de nou retrinxeraments y esplanadas per morters, y tots aquells adops que mes convenian, entregant los vehins per ferho tot lo que tenian que pogués servir; donant á mes llits y llansols per arreglá 'ls nous hospitals que feren, pus que ja no bastavan los que hi havia, per ser cada dia mes gran lo número de malals y ferits.

Ab afany continuava l' enemich sos treballs, acabant lo 30 una paralela en la que hi col·locá quatre canons é iguals número de morters, sens que pogués privalsen, lo foch que 'ls hi feyan los de la plassa.

Jutjant lo governadó de Montjuich, insostenible lo atecat rebellí, y considerant que per l' estat en que 's trobava, no podria resistí ja per mes temps lo foch de las obras que cada jorn con-

tra allí l' enemich feya, determinaren dirho á Alvarez, que cada dia pujaba al castell per animá á sos defensors, fentli véurer que per la bretxa podrian mòlt bè entrarhi l' enemich y mòlt mes considerant que la guarnició era sols d' uns 80 homes, á lo que contestá Alvarez:—«Que 's sostinga la guarnició y que 's defensi fins al últim estrem.»—Y aixís ho feu, servintse del parapeto; tot lo altre no era mes qu' un munt de ruinas.

Mòlts enemichs moriren lo 31, de resultas d' una esplossió, en la torre de Sant Luis, causada per una bomba que retirada pels nostres desde la Santa Creu, va cáurer en lo repuesto de pólvora qu' allí 'l francès tenia, obligantli al mateix temps á que abandonés la construcció de una nova bateria. Al intent de cremarla, sortiren á la tarde d' aquest dia, pujant al camí cobert, á la esquerra del reballí atacat, lo sargento segon de voluntaris de Girona, Francisco Costa y 'l cabo primer Ventura Vila, junt ab los soldats Saez y Rubio, d' aquest mateix cos y un tal Morell, del segon de Barcelona, proveits tots ells de camisas enquitranadas; pero no lograren son objecte á causa del vent, que no va permétre s' estengués lo foch; mes ho repetiren los soldats Euders, Dordell y Vergés, del regiment de Borbon, junts ab Boell, del primer ters de Girona y ho lograren ab tanta fortuna, qu' en pocas horas no quedá mes qu' un munt de cendra, pus qu' encar que 'l francès hi aná desseguida per apagarho, 'ls ho privaren los nostres, ab sos acertats tiros, de canó y fusell.

Atrevida acció fou aquesta á la que 'ls citats jenerosament s' oferiren, essent després premiats dignament pèl general governadó.

¿Quí havia de desmayar al frente de gent tan brava, que res hi havia que 'ls deturés, que may al perill temian?... Mes quí inspiraba aquells cors, que tant noblament se portavan? ¿Quí sostenia sempre viu aquell entusiasme? L' amor á la patria, solsament era, per ell lluytaban; per ell contents morian al peu del canó ó al frente d' una bretxa. A tots premiá dignament lo governadó, orgullós de tenir baix sas ordres gent tan braua y decidida.

Un dia d' aquets que passavan los de la plassa adobant los forts, repará un jefe, que en cert punt, casi tots los treballadors eran víctimas dels certers disparos que 'ls feyan desde una garita situada en una de las torres que tenia en son poder l' enemich. Convensut de que era sols un, qui ab tan bonas manyas s' entretenia, agafá un fusell y surtí de la plassa mostrant sol, y en mitj del camp, son pit al bon tirador, que apuntá llavors, al

que tan valent se mostrava, mes no 'l tocá. Anava á ferho de nou, quant dispará nostre jefe la seva arma, ab tan bona punteria qu' entrant la bala per la espitllera, traspassá 'l cráneo del malvat, que després se sapigué era un oficial enemich.

V.

Comensá 'l mes d' Agost, y ja á la matinada del dia primer, va rompre 'l foch un canó y un morter, que contra la cara esquerra del reballí situaren, y com tractavan de destorbá 'ls treballs dels de la plassa, desde la arruinada torre de Sant Joan, anaren pera tréurels d' allí, seguits d' un petit destacament, los tinentes del segon de Barcelona, Camps y Llorens. No habentho lograt, feu l' endemá á la tarde una nova surtida lo capitá Pol, al frente de cinquanta homes, després d' haver acompanyat fins al castell uns quants carros ab víures y municions que 'ls enviaren los de la plassa, y dels que volia apoderarsen l' enemich, que fou per duas voltas tret de dita torre, retirantse vensut al arrabal de Pedret.

Lo tres, una batería col·locada á Sant Daniel va rompre 'l foch contra 'l Calvari, arruinant la major part del mur, mentres qu' uns 800 francesos s' apoderaban del monastir de Sant Daniel, extramurs de la porta de Sant Pere de Galligans, ahont hi havia solament alguns malalts. Emprengué desde allí l' enemich un viu tiroteix contra 'ls forts situats en la montanya del mitj dia, de la part esquerra de dit riu y del camí de la porta de Sant Cristófol, estenentse desseguit fins á vora 'l camí del castell, ocupant la arruinada torre de Sant Joan, que al instant fou de nou recobrada per uns 60 homes, que per ferho, sortiren de Montjuich y de la plassa. També en aquest dia fou atacada pel francés, devant dels Caputxins, una columna de 200 homes, que anava vers á la plassa, quedant la major part presonera, pus que sols lograren entrar á la ciutat uns 60 homes, junt ab lo capitá d' Ulltonia, en Pere Sarsfiel, que 'ls dirigia.

Continuava ab afany lo francés sos focs contra 'l reballí, de manera que al vespre d' aquest dia, las runas feyan ya una rampa practicable. Per 'lla á dos quarts de onze de la nit, se adoná un sargento que l' enemich era ja en lo fosso y pujaba al reballí per la bretxa, lo que avisá al moment al tinent del segon de Barcelona, en Joseph Marich, lo qui, ananthi desseguida ab los seus,

feu contra 'l francés tals descargas, que l' obligá á retirarse; no obstant torná de nou lo sitiador á provar fortuna per 'lla dos quarts de duas de matinada, pero s' en adoná 'l centinella, que dantlos el *quién vive* dispará 'l fusell; y formantse ab aquesta senyal tota la guarnició del castell, l' enemich no gosá tirar avant.

Mentres que ab empeny continuava aquest sos treballs, component los espatllers de la baixada del fosso, adobaren los del castell lo punt qu' havia sufert mes ab als anteriors atachs, y los de la plassa feren un nou espatller ab tronera, prop la muralla de Sant Pere y en el que hi col·locaren un canó, que venia línea recta ab l' arrabal de Pedret y la montanya de Montjuich.

Quiet en el fosso se mantingué l' enemich fins á la nit del 5 de Agost, que probá de nou de apoderarse del reballí pujanthi ab mòlta quietut per la rampa, mes no tanta que no fos sentit pel centinella, que donant lo crit de: «¡á la armas!» dispará son fusell, y encara que prompte quedá mort á bayonetadas, fou sentit per la guarnició, que ananthi prest, trobá ja als francesos á n' al terraplé. Donaren 'llavors los nostres una carga á la bayoneta, y després d' una hora de lluyta terrible, en la que moriren mes de una tercera part dels de la guarnició, se vegeren aquets obligats á retirarse al castell pèl pont llevadís, que per sort estava alsat, pus del contrari, lo francés, que animat ab aquesta retirada furiosament 'ls embastia, hauria entrat radera d' ells.

Feren per espay de duas horas un viu foch contra l' enemich, las guarnicions de Montjuich y de la plassa, y morí mes de la mitat de la del reballí víctima, la major part, dels disparos d' una pesa que desde 'l castell disparava á tots los que pasavan pèl pont; essent causa la mòlta fosca que aquella nit feya, que 'l que la dirigia no pogués véurer que sos focs servian sols per aquells ab los que tan dignament compartia los llorers; contanse entre 'ls que moriren son capitá Grifol, del segon de Barcelona, que fou trobat mort dessota 'l pont.

Havent quedat dels nostres alguns morts y ferits demunt de dit pont y del terraplé, y com qui diu á quatre passos del campament enemich, s' oferiren generosament per anarlos á recullí, sis soldats, que no solsament aixó feren, sino que també s' emportaren las municions que trobaren en lo reballí, calant foch á las que no se 'n podian endur, essent moral y materialment premiada, acció tan atrevida, pèl general governador.

Méntres que 'ls del castell continuavan las obras, canviant los sachs plens de terra inútils per altres que donaren los boti-

gués de la ciutat, no estava parat lo francés; pus lo 10 descobrí una bateria de 2 canons, situada sobre lo mateix glàcis, que jun ab la de 6 canons, la de 22 y altres van rómprer 'l foch contra la plassa, y encar que lograren fer mòlt mal, los contestaren dignament los sitiats.

Determinaren los governadòrs de Montjuich que á fi de reconéixer los treballs del francés, fès un d' ells una petita surtida, la que feu en Blay de Fournás seguit d' uns 300 homes que 's dividiren ab tres cossos, coronant lo llorer de la victoria aqueixa surtida que tan gloriós y felisment se portá á efecte. Un d' ells embestí tan furiosment contra la bateria de morters, que foren inutilisats pèls nostres, junt ab los canons, y cremant á mes los coves que formavan lo parapeto de sobre 'l reballí, distingintse en aquesta operació lo coronel Miranda y lo sub-tinent Ontañon. Medrano, qu' era encarregat de reconéixer los treballs, feu dar una carga á la bayoneta que no pogueren resistí 'ls francesos, pus que fugiren vers la terra de Sant Luis, deixant part del armament, méntres que 'ls nostres avansavan; fins que havent lograt son objecte, se retiraren ab bon ordre, protegits pèls canons del castell y de la plassa. Mes de 60 morts tingué en aquesta gloriosa acció l' enemich, méntres que 'ls nostres sols tingueren uns 3 ó 4 ferits.

També aquí 's distingiren aquellas donas heróicas, imatjes vivas d' aquellas matronas de las que 'ns parlan los antichs historiadors y qu' exemple al món donaren, demostrant á las nacions lo amor patri que tenian; pus fentse superiors á son sexo, ara portant municions allí 'hont escassejavan; ara apartant del foch als ferits y portantlos al hospital, després d' havelshi fet la primera cura; ara dirijint paraulas de consol als que agonisavan, morint contents, com digué un dels cinch héroes de Barcelona: en defensa de la Religió, de Fernando y de la Patria.

¡ Quántas vejeren morí als seus brassos al fruit de son amor! ¡ quántas pares, quántas jermans, durant eixa terrible lluyta, vejeren cáurer á sos peus sens alé de vida al objecte mes aymat de son cor! mes per ço no desmayavan, cada un que queya, mes lo foch de la venjansa en tots los pits encenía.

Y aquellas mullers, y aquellas mares, anant vers allí 'hont mes perill hi havia, animavan ab sos fets á n' aquell grapat de titans, dignes descendents d' aquells almogávans que onejant victoriosos per tot lo pendó de las quatre barras, donaren lleys al món, fent en Sicilia tans grans cosas, que may mes l' historia n' ha vist iguals.

Y aquells que morint contents, oviraban ab plaher com sos jermans obtenian la victoria á la qual ells havian contribuít; si 'l despedirse del món trobavan los brassos d' una mare ó de una aymada nina, que apretantlos dolsament contra son pit, estampava un amorós bes sobre aquell front ennegrit pel fum de la pólvora, ¡oh! no hi dupte que allavors mes dolsa mort se 'ls feya.....

Prop d' un mes feya ja que l' enemich dirijia contra 'l castell tots sos focs y causant tant mal, que ni menys se semblava de res á lo que un jorn havia estat. A la nit del 10 al 11 los jefes espanyols Taberné, Medrano y Bon, seguits de mòlts soldats, probaren de separar las runas de devant del mur que omplian lo fosso, venint casi á peu plá de la bretxa, mes tingueren de deixarho córrer las duas voltas que ho intentaren, pus que sentits pèl francés, feya contra ells tans certers disparos, que 'ls causá terrible mortandat.

Desesperant ja Fournás de la defensa del castell, enviá al general gobernadó de la plassa, per véurer qué determinava, un parte que deya aixís: «Lo segon comandant d' aquest castell ha anat al fosso per reconéixer per sí mateix l' estat de la bretxa; las antigas runas y las qu' han tirat los enemichs desde la contraguardia han alsat lo pis del fosso prop de set pams; la bretxa agafa d' ample casi tot lo frente del baluart, y la rampa, mòlt mes suau que la del reballí, encar no tè tres canas de pujada: lo baluart está desmoranat totalment, de guardia no n' hi ha ni pót avernhi, á causa de la seguida pluja de pedras que fan los canons, y encar que 's mudin los centinellas cada mitja hora, casi cap ne surt que al menys no estigui contús; á n' aixó déu anyadirse que en cap punt del castell n' hi pót haver per observar los mohiments del enemich y avisar tot lo que intenti: de dia se supleix enviant per pochs moments algú en lo fosso que dóna una ullada ab gran perill de la vida y aguantant los tiros dels centinellas enemichs, pero de nit eixa providencia es impossible y la sorpresa inevitable.»

Enviá llavors Álvarez, per contestá á Montjuich, al injinyé comandant En Guillem Minali, qui convensut de la necessitat que hi havia de fer grans obras, li demaná trevalladors. Ab ells y 'ls pochs injinyés qu' en lo castell hi havia, sortí per adobá 'ls parapetos y demés, y no obstant de que estigué per espay de mes de un' hora, sofrint la pluja de balas enemigas que prop sèu queya, al fi determiná no tirar avant los trevalls, pus que morian la major part dels que ab ells s' ocupavan, víctimas del foch del enemich. Vist aixó, torná á la ciutat y parlá al general gobernadó de

estat en que 'l castell se trobava , aconsellantli , que lo millor fòra que ho abandonés la guarnició , cremant avans aquells restos de castell , oferintsi al mateix temps per anarhi á dirigirlos , mes , «que 's defensin fins al últim extrem , segons tinch dit á sos comandants » fou la resposta que Alvarez li doná.

Havent vist los governadors del castell , que l' enemich reunia grans masses de caballería é infantería , cregueren ab rahó que 's preparava per l' assalt , y juntant als comandants de las tropas del castell , formá ab ells concell de guerra , y convenint tots en que havian arribat al extrem , essent materialment impossible 'l sostenirse un dia mes , determinaren que 's retirés á la plassa la guarnició , cremant avans los restos del castell , y així ho feu , molestada pèls fochs del enemich , volantlo avans qu' arribessin á la plassa , á las sis de la tarde del 12 d' Agost. Llavors hi entrá 'l francés , no necessitant ja bretxa , pus que 'l fosso venia arrant de la muralla ; mentres que 'l poble rebia content á la guarnició , creyentse qu' era un nou socós que se li enviaba. Mes ; ay ! prompte ab dol se convertí aquell goig sens alegría , al saber qu' eran los defensors d' aquell fort convertit ja en un munt de runas !...

Al arribar á la plassa , 's presentaren devant d' Alvarez los governadors de Montjuich En Guillem Nasch y En Blay de Fournás , dientli que si queixós ó poch satisfet estava de son comportament , los passés per concell de guerra , pus que la seva consciencia 'ls deya que havian plenament cumplert ab son deber. Considerantho aixís Alvarez y reconeixent lo valor de tots , doná un grau als jefes , donant també recompensas als soldats.

Construí 16 baterías , que dispararen 29.000 projectils ; la perdua de 3.000 homes y tres mesos de constancia , costá al francés la possessió del castell , tan heróicament defensat per la débil guarnició que tingué de baxa en aquest temps 530 morts y 432 ferits.

L' endemá plé d' ilusions per aquesta *victoria* , pus que ab Montjuich se creya ja tenir Girona , escrigué á son govern lo general Verdier una relació en la que després de dirli que dintre uns vuit ó deu dias contava tenir seva la ciutat , li diu ab pocas paraulas l' estat en que 's trobava 'l castell al péndrer ell possessió. «Lo fort de Montjuich—diu—un dels millors y mes ben situats d' Europa , avuy dia no es mes qu' un munt de runas.»

Perdut lo castell , ab eminent perill se trobava la plassa , pus que essent á tiro de fusell , dominaba enterament la ciutat , descobrint tot lo terraplé del baluart de Sant Pere , en lo qu' 'ls espatllers ni menys tapavan l' artillería , á mes de que las baterías po-

sadas al fosso casi no 's veyan desde la ciutat; lo mur de Sant Lluís no mes tenia uns deu pams d' ample, y lo terreno que á la espatlla tenia, era roca impossible de treballarla, per ferla ab poch temps una segona defensa; tot, en sí, inútil era, un cop perdut lo principal castell.

Per so es que 'l francés 's creya ja duenyo de la plassa; mes ¡ay! poch conexia ab lo poble que lluytaba, ara mes que may empenyat á la defensa, que 'l poble aquell, Girona 's deya, y catalans eran aquells que morian defentsantla heróicament.

Per desgracia, dins la ciutat tenian de lluytar ab un altre enemich mòlt mes temut qu' aquell que cada jorn novas baterías contra la ciutat alsava, y ab lo que res hi podia 'l valor y l' entusiasme. Eran las malalties, qu' resultats de tantas privacions, augmentavan cada dia. En aquest mes d' Agost las febras estivals s' convertiren en nerviosas, y las enfermetats quirúrjicas, resultat de las feridas, que prompte 's cangrenavan, eran totas mortals, pus faltavan ja per combátrerlas los principals elements. Mes assó no amaynaba son entusiasme, estimantse mes la mort mil vegadas que abaixá 'l cap com esclaus, dependent d' aquell tirá al que tothom aborria.

Tan segur estava 'l francés de que ja fòra de ell la ciutat un cop tingués Montjuich, que sols contra ell habia dirigit tots sos focs; mes vejent que per so encara continuava sostenintse, maná 'l general Verdier estrényer lo siti, pösant son cuartel general á Sarriá.

Coneixent los de la ciutat la joya que perdut havian, treballaren de nou y ab gran anhel en fortificar lo que 'ls quedava, reforsant los espallers del Calvari; alsant los baluars de Sant Pere, de la plassa y Sarracinas, á fi de que sos defensors estessin mes á cubert doi foch que podian felshi desde la montanya y fent en lo glasis del Condestable y á la banda del castell un nou espatller. També obriren espitlleras en lo que avans fou magatsem de pólvora tapant á mes la porta de Santa María ó de Fransa, ab un mur de pedra picada; pus que li havia romput la porta y 'l pont llevadís la batería del puig d' en Roca.

Després d' uns quants dias de nous trevalls, va rómprer l' enemich lo foch contra la plassa, ab considerable número de baterías y per punts diferents. Una de 4 canons feta en l' espatller de l' altura d' en Roca atacá 'l baluart y plassa de Sant Pere, dirigint també sos focs contra aquest punt y la porta de Fransa un altre col·locada á la montanya de Montjuich. Contra la muralla de

Sant Cristófol y 'l baluart de Sarracinas dirijia sos tiros una nova bateria col-locada al fosso del castell; y contra 'l Calvari y 'l reducte del Capitol llansavan sos fochs las duas baterías de la torre de Sant Daniel; batent á la plassa y carrer de Sant Pere y tots los demás baluarts dos obusos, col-locats en la baixada del puig d' en Roca, junt ab la gran bateria de morters. Mes no acorbardi als gironins aquesta pluja de foch que sobre d' ells queya, pus que sempre dignament contestaren los forts de la plassa.

Lo dia 17 entrá á Girona una columna de 700 homes que pertenexian á diferents cossos, y que reunintse en Olot, determinaren anar al aussili de la ciutat sitiada. De bon matí y prop del Ter 'ls oviraren 'ls nostres y 'ls protejiren ab sos fochs, temerosos que l' enemich, desde sos campaments de Salt, 'ls privés lo pas; mes entraren á la ciutat sens que ningú se 'ls hi oposés.

Una nova trinxera contra la plassa obrí l' enemich la nit del 20 al 21, que desembocava pel camí cubert de Montjuich, sobre l' ángul flanquejat, fent quatre ramals ab coves plens de terra, á la dreta de la carretera, y encara que 'ls fochs dels baluarts y de la plassa s' hi oposaren, no mes lograren cremar uns quants coves, que prompte posá de nou 'l francés.

L' endemá, 22, continuaren los nostres treballant, fent una nova obertura á radera de la porta de Fransa, un fosso de mes d' una cana y mitja de fondaria, per mitja d' ample; construint una esplanada á la torre d' en Gironella y fent servir per troneras tres finestras del cuartel vell, anomenat d' Alemanys, frente la trinxera, mentres que 'l francés feya aprop las ruinas de Sant Joan, una bateria paralela á la débil muralla de Santa Llucia. Prompte, sobre dit cuartel d' Alemanys dirijí sos fochs l' enemich, apagant los de las tres pessas que en dit cuartel havian col-locat los gironins, dos morters que col-locá 'l francés al fosso del castell, prop de la porta principal.

Alvarez, que ab tan heróica defensa immortal se feu, era l' ídol dels gironins, y ab el que tenian la mes cega confiança. Desde la pérdua de Montjuich, tot fou calculá 'l lloch hont podrian col-locar baterías, perque fessin mes servey; fenne col-locá una sobre la bóveda de la Catedral. Magnífichs resultats doná aquesta mida, pus que com la Catedral está situada en lo punt mes alt de la ciutat, dominava la trinxera, multiplicant lo número de morts del enemich, obligantli á suspéndrer los treballs de la bretxa; mes prompte vers allí dirijí sos fochs l' enemich, lo que obligá á cambiá 'ls oficials ferits qu' en la Catedral hi havia á la iglesia de Sant

Martí, en lo qual s'ocuparen los frares, particularment los caputxins, ajudats d'algunas heroínas de la companyia de Santa Bárbara; portant també aquest dia en la casa del Hospici 'ls malalts ferits que hi havia en l'hospital de Sant Pere de Galligans.

Tot just despuntaba l' auba del dia 26, quant una columna francesa de 200 homes, pujant pèl monastir de Sant Daniel, s'apoderá del arrabal extramurs de la porta de Sant Cristófol, prop de la torre de Gironella; y 's retirava ja la petita guardia qu' allí hi havia, quant adonantsen los governadors del Condestable y Caputxins, feren surtir part de sas tropas, uns 60 homes cada un, que juntas y á las ordres del tinent Navarro, embestiren furiosament contra l'enemich, obligantlo á fugir mes que depressa, deixant en poder dels nostres los presoners que 'ns havia fet, 4 oficials y 10 soldats morts y 29 presoners.

Continuava l'enemich sos treballs sens que poguessin destorbarlos formalment ab sas surtidas los sitiats, pus reduida com estava la guarnició de Girona, no podia arriscarse en un lloch rodejat enterament per forsas numerosas. No obstant, sempre que 's presentava una ocasió favorable, la feya aprofitá lo general governadó, y un jorn que un oficial encarregat d'una d'ellas, li preguntá que en cas de retirada, hont aniria, li respongué severament: «al cementiri», pus que ó guanyar ó morir era son lema, y segons lo mateix Álvarez, deya, «qui reula es un cobart, y 'ls cobarts no fan gens de falta pera defensar la plassa.»

Entre 'l castell y la ciutat aprop d'uns olivers y contra 'l nou quartel d'Alemanys, construí l'enemich una nova bateria, y méntres que ab las altres col·locadas en lo castell, disparava contra la bretxa d'entre 'ls baluards de Sant Cristófol y Sarracinas, obria ab la nova un forat en dit quartel d'Alemanys, que prompte presentava un frente de 50 homes; y méntres, las baterías dels forts y de la plassa desferen gran part de la dels olivers.

A la espatlla del mur de Sant Cristófol y á radera del de Santa Llucia, hont podia l'enemich obrí ab pocas horas una considerable bretxa, y en l'hort del canonge Managat, feren los de la plassa una bateria de 3 canons, un fosso y un parapeto per fusell.

Per fi, á la matinada del 29, las onze baterías que erissadas de canons contra la ciutat s'alsavan, romperen furiosament lo foch, escampant per tot arreu ab sos mortífers projectils la mort y destrucció, contestant prest y acertadament la bateria Managat, lo reducte del Capítol, y 'ls forts Condestable y Calvari. Del dany causat pèl enemich fou principalment la causa l'haverse aixamplat

considerablement las bretxas d' Alemanys , desplomantse un tros de bóveda, en Santa Llucia destruí l' camí de Ronda, desmontant canó en Managat y sufrint mòlt lo caserío y 'ls parapetos y espatillers dels baluarts.

Vingué la nit y adobá l' enemich los desperfectes ocasionats per nostres fochs en sas trinxeras , sufrint los tiros de fusell y obús que per destorbarlo feyan los sitiats , que també s' ocupavan arreglant lo sèu ; adobant la bateria Managat , col-locant dos canons á la Catedral , obrint espitllera en lo quartel nou d' Alemanys , y en la arruinada iglesia de Santa Llucia hi feren un retrinxerament perpendicular á la muralla , y apoyat al mur y á la casa del rectó ; obrint á son peu un fosso , hont hi posaren un canó , col-locant després un obús ab una tronera , que feren en dita iglesia y vora l' altar major.

Apenas comensava lo dia 30, quant per una y altra part se renová la lluyta , estenent de nou l' ángel del extermini sas negras alas sobre llurs combatents. ¡Cada bala, novas vidas escursava ; cada bomba, en munts de ruinas á las casas convertia.

¡Ditxós temps aquell qu' en lo camp de batalla 's mostrava 'l verdader valor , lo temps aquell que 's pót dir que la victoria era de aquell que ab mes fé lluitava ; no com ara , que , ¿qué hi val lo valor, que hi val l' entusiasme , si acás aquell que plé de vida y coratge hauria aplanat tot lo que se li hagués posat al frente , causa sa mort una bala disparada , si mòlt convé , per un qu' al ferho 'l bras li tremolava ; acás perque la casualitat feu qu' encengués lo polvorí!..... Lluytant cara á cara , es com se coneix lo verdader valor ; que si un jorn guanyaba 'l que homes mes valents tenia , avuy ; ay ! sols guanya aquell que mes mortíferas armas tè.

En lo camp enemich feu lo foch de la plassa gran destrós ; mes sufrí també mòlt la ciutat, en la que las bombas enfonsaren algunas casas, rompent gran tros del mur de Santa Llucia y desmoronant lo quartel d' Alemanys, hont encara hi col-locaren un canó á la porta d' entrada del pati, al peu del que hi feren un fosso; oposantse aixís al pas del enemich, si per allí probava de entrar ; y al intent de batre al sitiador pèl frente, col-locaren un altre canó en la part de la muralla y vora dit quartel.

Vingué la nit de aquest trist jorn á esténdrer per la terra son negre mantell, mes no per so pará 'l foch; augmentant l' enemich las obras, y ab un canó mes, continuá atacant l' endemá dematí, logrant los de la plassa apagá 'ls fochs de la bateria dels Olivers;

fent també molt mal á la que dirijia sos tiros contra 'l mur de Santa Lluçia.

Considerant los de la ciutat que 'l francès no voldria estar molt temps tenint indecisa la victoria, y no adelantant un pas, perque á voltas eran ells, á voltas los gironins los que guanyavan, continuavan ab afany sos trevalls, preparantse per resistí al assalt, que ja temian donaria 'l francès de un dia al altre. A prop de quatre mesos hi havia ja que 's sostenia aquella immortal ciutat, y en aquets últims quinze dias, mes de 9,000 projectils tiraren los enemichs contra la ciutat, causant tots espant y confusió. Aixís es que hi havia llochs 'hont poch avans s' alssaba orgullós un magnífich palau, convertit en munt de ruinas; y no haventhi casa ni quartel segur, la guarnició, molt reduida ja per las enfermetats y las balas enemigas, dormia poch y malament. Y ningú 's queixava, y tot-hom ab la mateixa idea, tots confiant cegament ab son ídol, lo general governadó En Mariano Alvarez de Castro, que ansiós esperava que l' Espanya, dirijint vers allí sos ulls, se recordaria de aquell racó de Catalunya, de aquella ciutat invicte que detenia encar devant sos desmoronats forts, al millor exércit d' Europa, al fins allavors invencible.

Mes Alvarez no 's feya il-lusions vejent quánt rápidamente s' acabavan los víurers y municions, veyá que si prompte un nou y gros refor no li enviavan, haurian de rendirse, si es que avans l' enemich, disposant de novas forsas, no havia dat ja l' assalt. Aixís es que diferentas voltas havia enviat al seu general en jefe missatjers perque li fessin compéndrer bè l' estat de la plassa; mes ¡ay! no era aixó lo que detenia á la Junta d' anar al aussili de la ciutat sitiada, ni menys la poca voluntat; sas forsas eran pocas, y fora de 'ls somatens, poch eran los homes que hi havia organissats en Catalunya, pus que 'l francès s' apoderava de tot.

No obstant continuavan demanant un socós, y últimament enviá la Junta Superior á son vocal En Joaquim Torrecasana, encarregat de entregar á la Central un plech en lo que deyan: « Oberts per mil parts los murs de las fortalesas, sembla que á sos defensors no 'ls queda ja mes que oposá sos pits á las balas y bayonetas enemigas; aquells pits que cobreixen cors tan incomparablement heróichs. Dins d' aquets murs, per sempre venerables, se han realissat los prodijis que molts creuran deuen desterrarse á la historia dels temps fabulosos y que 'l càlcul del art apenas s' atreveix á contar com á possibles. ¡ Y ho será que s' haji concebut un plan que abandoni á Girona á sas débils forsas y á la cai-

guda que es natural consecuencia de tal estat!..... No : no sia així. Vólin ab la rapidés del llamp las ordes y 'l socós per acabar ab lo siti de Girona : no ab sa fama, per sempre inmortal , passi á las generacions futuras la vergonyosa memoria de nostre indiferencia.»

Per fi 'l govern de la nació, obehint lo crit general , determiná fè tot lo que estés de sa má per anar á son aussili. Doná á aquest fi las ordes convenientas , dihent al general en jefe de Catalunya que fes qualsevol sacrifici per anar prompte al socós de la ciutat sitiada , méntres qué li enviava per ferho , tots los diners de que podia disposá.

Lo general Blaque , que allavors se trobava en Catalunya , fou l' encarregat de tan difícil empresa, que proporcioná una llarga série de victorias als que hi prengueren part, y mentres ell se dirijia á Vich per cumplí son encárrech , enviá part de sas tropas vers l' Aragó per distráurer aixís al enemich de lo que 's feya.

Arribá á Vich y allí lográ reunir la major part de tropas y paisans que corrian escampats per las montanyas , y prompte uns 9,500 homes se reuniren , disposats tots á morir avans de recular, essent los principals que aquesta forsa composavan : los granaders de Castella la Vella , Castella la Nova é Iberia ; lo regiment de Baza y húsars de Granada , los tercis primers de Manresa y Cervera, lo segon de Vich , los primer y segon de Talarn y la reserva de Montseny. De aquesta forsa uns 8,000 eran de infantería y 'ls restants 1,500 la caballería. A mes portavan 1,600 adzemblas ab provisions, las que pensavan introduhir á la ciutat , seguidas de gran número de caps de bestia.

Per fi disposat tot , doná Blaque las ordes convenientas , ple de goig, pus que havia arribat l' instant que ab tan anhel esperava. ¿ Quí havia de duptar de la victoria tenint jefes com García Conde , Odonell , Clarós , Llauder y Rovira , aquells que contavan las victorias per combats ?

Catalunya , l' Espanya tota , doná un crit d' alegría al véurer que per fi seria llibertada aquella ciutat invicte , aquell baluart de la independencia espanyola.

Lo tinent d' Ultonia , En Manuel Llauder , havia de dirigirse á la altura dels Angels ab bon número de tropas y á mes ab todas las que com los somatens trobés pel camí , tenintse de apoderá de aquest punt á fi de protejir de aquest modo l' entrada del convoy,

Lo coronel Odonell ab 1,200 soldats de infantería y alguns caballs , tenia de atacá al enemich á Brunyolas , fent véurer que per allí havia de entrar lo socós.

Clarós ab las tropas de son mando estava encarregat de netejar de puestos francesos tota la part esquerra del Ter fins á Girona, entretinent al enemich, si és que trobava grans forsas reunidas, á fi de que no pogués anar á socórrer los de l' altra part, ajudantlo En Rovira ab un cos de paisans.

Lo general García Conde ab 4,000 homes d' infantería, 500 de caballería y 'l convoy que dirijia 'l domer de Llorá, habia de sortir de Ainer en sent per 'lla la mitja nit del 31 de Agost, passant lo Ter ab un pont de carros prop de la *Cellera d' Anglés* dirijintse á Girona per Salt y Santa Eugenia.

Avisat de lo que s' intentava lo general francés Saint-Cyr, s' avingué ab Verdier, y á fi de oposarse al convoy, reuní sas tropas, fent retirar las pessas de artillería de aprop del riu; lo que vist per Alvarez, desseguit sospitá que s' acostaba l' anhelat socós y feu surtir de la plassa ab orde de disputar la part dreta del Ter als enemichs que vinguessin de la esquerra, y terraplenar la sangría que feren per tréurer l' aygua dels molins, al general Fournás, al frente de 800 homes de caballería y 23 de infantería, y 10 injinyés á las ordres del subinent Marrich.

Lo resultat de las operacions per entrar lo convoy, foren: Odonell lográ fer fugir als enemich del cim de la montanya 'hont estavan. Ho recobrá lo francés, mentres que Odonell retirantse al plá, li presentá batalla, logrant ab contínuas evolucions entretenirlo tot lo día. Llauder, desseguit s' apoderá dels Angels, entrant per aquest punt dins Girona alguns víurers per compte de la Real Hicenda y dels particulars.

Lo Dr. Rovira s' apoderá de Montagut ajudat per En Llobera, méntres Clarós, anant per Sant Medí, ataca 'ls campaments de la esquerra del Ter y unit després ab dits Llobera y Rovira 's tiraren sobre 'ls campaments de Sarriá y Montaspre, arrivant fins á la batería del puig d' En Roca, la que cremaren, inutilisant dos obusos y alguns canons, després de haver cremat 9 campaments, que á son pas trobaren.

Gloriós triunfo fou aquest per las armas espanyolas; un' altra embestida y Girona estava salvada; mes per desgracia no havia de sè així.

Tots los cossos que en aquesta acció prengueren part, com á braus se portaren, y lluytant com á valents, noblement se distingiren; mes déu ferse particular menció per son valor temerari dels tercis de Figueras, Camprodon y Olot: y dels jefes que manavan gent tan braua y decidida, déu citarse á Clarós, al prebere Malet,

al Dr. Casabon, En Foxá, En Ferrer, En Gironella, En Vila, y sobre tot En Llobera, que, com d'alla manejada per expert segador, deixava cobert de cadáveres francesos tot allí hont passava.

Molt dany sufri l' enemich y mes n' hauria sufert si no hagués sigut la tempestat acompanyada de una forta pedregada, que tot plegat sobrevingué y privá de perseguirlos; pus á mes dels campaments cremats, la divisió Westfaliana fou completament desfeta, essent mort per un miquelet de Figueras lo seu jefe, que era 'l jeneral Hadeln.

VI.

L' endemá, primer de Setembre, un còs francés, d' uns 3,000 hòmes atacá als espanyols que hi havia á Sarriá, mes foren venuts y perseguits pels nostres que s' apoderaren de la Mota, lloch ventatjós 'hont s' havia quedat lo francés, mentres que García Conde adelantaba ab lo convoy y veient que Salt estava encare ocupat pel francés, feu dividí sa columna en duas, y á retaguardia de las que hi anava la caballeria seguida del convoy, escoltat pel baró d' Eroles.

Forta resistencia feren en Salt los francesos, pero prest en tot y se mes fugiren vers los pobles Palau y Fornells perseguits per nostra caballería. Viures, armas, vestuaris, creus, morrions y mòltas altrás cosas, írobaren abandonadas los espanyols á Salt.

Tenint en son poder aquest punt, ja cap mes destorb notable se 'ls hi oposaba y aixís continuá 'l convoy son camí vers la ciutat entrant en ella á dos quarts de quatre de la tarde y en lo mes fort de la tempestat, sens habé perdut res de lo que ab las atzemblas portaban.

Cansat Saint Cyr de las maniobras dels espanyols y tement lo que passaba 's dirigí á Fornells, 'hont li donaren la noticia de que ja Girona havia sigut socorreguda.

Colérich se posá 'l general francés quant tal nova li donaren; ¿qué dirian d' ell sos companys d' armas, sabent que després de 4 mesos de tenir sitiada una ciutat, que ja casi ni menys aquest nom se li pot dar, que la tenia rodejada ab grans forsas é innumerable baterias, deixa entrarhi impunement un convoy tant numerós? Aixó feu que rabiós, maná á las tropas que habian abandonat los campaments, los ocupasen de nou tots, mentres que la caballería privaba la retirada als que habian surtit de la ciutat, fentlos á tots presoners, entre ells al coronel de Baza. En Miquel de Haro.

Bella y atrevida acció anhelada fa temps pels sitiats, los que reberen lo convoy ab senyaladas demostracions d'alegría. Sols á un centenar pujaren los morts y ferits que tingueren los espanyols aquest gloriós jorn, trobantse entre 'ls últims lo capitá de la reserva de Montseny En Ramon Saura.

L'endemá després d'haber descarregat las atzemblas deixant en la ciutat uns 2.800 hòmes, pertaneixents als cossos de Baza, Iberia, Talarn, Vich, Cervera y Manresa; surtí de la plassa García Conde ab los restants y las atzemblas; mentres lo tinent coronel del regiment de Borbon Du-Vivier, seguit d'uns 300 homes feya un reconeixement vers lo monastir de Sant Daniel, apodeyantse sens la menor oposició, de varias baterías y obras d'atach. fins que 'l feu retirá 'l francés ananthi ab grans forsas; trovant resistència per tot, particularment en lo campament de Salt, se retirá á la ciutat, marxant definitivament l'endemá, dia 3, á las duas de la matinada per la porta del Socós, mentres l'enemich pera reforsar l'esquerra del Ter, deixaba casi abandonats los camins de la montanya; arribant sens ocorre res de nou á Hostalrich. També 'l mateix dia sen aná Blaque á Clot.

Lo dia 9, Llauder, qu'encara 's mantenia possessionat de l'hermita dels Àngels, avisá al governadó de la plassa que alguns paisans entrarian ab viures á la ciutat, si 's cuidaba de deixals lliure 'l pas. Sortí per ferho Fleyres ab 500 homes del terci de Talarn, y avansaba després d'haber tret al enemich de l'altura de Estela, quant reforsat lo francés l'embestí, obligant á la columna á entrar á la ciutat, ab perdua de morts, ferits y presoners; contantse entre 'ls últims lo capitá Titz-cheralt y á diferents oficials; no obtenint lo fruit qu'esperaban d'aquesta surtida, pus que 'ls paisans que tenian d'entrar á la ciutat, s'entornaren, tan bon punt sapigueren qu'una columna francesa de 5,000 homes era á la Bisbal.

Llauder que tot just tenia 19 anys, pero ab un esprit de gegant y ab lo cor d'un héroe, 's sostenia encar als Àngels rodejat d'enemichs. quant per fi aquest l'atacá defensantse valerosament y resistint las embestidas, fins qu'ananthi de nou 'l francés ab novas forsas, s'en apoderá entrant per algunas finestras de la iglesia, mentres que per las altrás se salvaren dit Llauder, seguit d'uns quants oficials y soldats.

Anaren lo dia 6 los generals enemichs Verdier y Joubé ab una columna de 1,500 homes d'infantería y caballería per atacar los llochs qu'ocupaban en la esquerra del Ter, Rovira y Clarós; mes

derrotat fou pels nostres , que 'l perseguiren fins al mateix pla de Girona. Una columna de 1025 á las ordres de Fournás surtí de la plassa al sentir lo tiroteig , mes s' en torná á dins sens haber lo-grat res , aixís que repararen habia parat lo foch.

Continuaban com sempre trevallant los de la plassa pera adobar los desperfectes que feu 'l foch del enemich , trevallanthi tot-hom ab afany ; mes ¡ay ! que la falta de comestibles tornaba de nou á sentirse dins Girona , pus que ab lo convoy aumentá 'l nú-mero de bocas y quedaren de nou sens esperansa , pus que nova-ment Girona 's trobava enterament veltada d' enemichs. Apurat ja tot, determiná la Junta militar que per mantenir á la guarnició servissin los caballs dels jefes, sortejantlos cada dia. En tal ex-trem escribia Alvarez á la Central lo dia 9 de Setembre, dant ben bé una idea del estat en que 's trobava la plassa.

«Esecrats los reals magatsems , —deya— apurats tots los me-dis de subsistencia ab lo total desprendiment de caudals y acopis particulars que constituentse en una sola familia , han partit volun-tariament ab los soldats los heróichs habitants d' eixa ciutat ; so-brevingueren lo munt de necessitats consegüentas á un siti tant porfiat... necessitats que may han apurat tant nostra crítica situa-ció com ara , en tot y la introducció del convoy del dia primer d' aquest mes ; época en que creyam fora 'l terme de las fatigas y tre-valls d' aquest inimitable vehinat. Los enemichs confusos , crech qu' haurian sigut vensuts en tots los punts que se 'ls hagués ata-cat , pus sas operacions incertas y duptosas , ho indicaban , mes no tingué altre fruit aquella expedició , que nosaltres y tota la provincia creyam seria la que habia de dar la llibertat á Girona.....

»No obstant que jo ja preveig qu' un augment de guarnició dis-minuiria 'ls medis de subsistencia , com creya próxim lo dia d' una acció general , no vaig duptá ab quedarme ab cerca de 3,000 homes , per assegurar la defensa de la plassa , estánt ab brextas obertas ; y per dar lloch á una millor combinació. Pero ¡ cuánt amarch es per mí veure passá 'ls dias y tocá al fi dels recursos , tenints sols los soldats y paisans una racció de fabas plenas de cuchs y un trist escás pa que sols ab mil travalls se logra ! ¿ Qué pot produí aquesta miseria després de tantas fatigas , sino un nú-mero considerable de malalts , pera 'ls que faltan tota classe d' auxiliis y remeys ?... Aquesta es la situació de la plassa... Jo no puch menys de manifestá clarament , que si tota la provincia , ja sia alsant novas tropas , ja sia acudint ab massa , sino son prous las forsas que te 'l capitá general , no acut prompte á fer alzar lo

siti ; oferirá aquesta plassa un munt de gloriosos cadáveres que estes entre la total ruina dels edificis y part de murallas , serán d' una llastimosa memoria pera la posterioritat.»

Poch molestá l' enemich als de la plassa aquets dias ; fins que 'l 14 las baterías del puig den Roca , la del Pilar , la de Palau , las de Montjuich , y las col·locadas al fosso y á la dreta y esquerra de dit castell , tenint juntas unas 26 pessas de totas clases , van rompre 'l foch contra la ciutat , tirant contra ella aquest dia solsa-ment 1,600 balas rasas , 55 granadas y 22 bombas , á quals fochs contestaren dignament los de la plassa.

Continuant l' endemá l' foch , feu fer Alvarez entre duas y tres de la tarde una surtida que proposaren los comandants d' Artillería é injinyés ; contra la trinxera , per la part de San Pere de Galligans , composta de tres divisions , duas d' ellas de 500 homes cada una , seguidas totas duas , de considerable número de soldats-treballadors , y paisans , entre 'ls que hi habia fustés , mestres de casa , etc. La tercera composta de 200 homes , la manaba 'l tinent coronel Ramirez Estenós ; y de las duas primeras la que portaba més treballadors , als que dirijia 'l tinent coronel Ortega , la manaba 'l tinent coronel Velasco y á l' altra En Blay de Fournás.

Prompte las divisions més numerosas s' apoderaren de las trinxeras , obligant á la guarnició á refugiarse al camí cubert de Montjuich ; méntres triunfants los nostres , cremaban y destruian sas baterías , clavant é inutilisant los canons.

Mès aquesta surtida que al principi fans bons resultats donaba , tingué un desgraciat fi , per culpa de l' altra divisió , composta casi tota de paisans , pus així com aquets sempre han servit molt per defensar un lloch senyalat ó en las lluytas de cos á cos , han sigut casi inútils per batallas campals. Un exércit ben organitzat , may tindrà tantas perduas en cas de retirada ó trovantse enrotllat per l' enemich , com un grupo de paisans ó soldats poch instruits ; y per probarho mes , citarém de passada lo que succehí al Africa ab los voluntaris catalans , dignes deseendents dels qu' en Girona tant valerosament lluytaren.

Un jorn , al comensament d' una batalla , anaban los voluntaris passant un petit riu , mes encara no arribavan á la oposada vora , se 'ls tiraba demunt la caballería enemiga. Si haguessin sapigut tots los enjinyes de la guerra , encara no haurian arribat alguns per pochs que fossen , al altra part , s' haurian reunit formant quadro ó bè fent grans grupos , resistint d' aquesta manera , las furiosas cargas de caballería. A mes en la tropa , com tots no es mes qu'

una escala de graduacions, en que sempre 's créu al superior, donantse un' ordre es al instant comunicada y cumplerta; aixís per exemple en un exércit disciplinat, si 's mana á una companyia anar vers á un lloch senyalat allí anirá, per mes que algun dels que la componen, reuli ó no vulga seguir. Ab los paisans no sucseheix així, pus que regularment, reconeixent sols com á jefe 'l que dirigeix l' acció, van transportats ab son entusiasme, vers allí 'hont los hi apareix millor, reulant ó avansant segons los sembla bè, y reulant un, tots segueixen perdent mòltas voltas, com qui diu per res, una batalla; y aixó precisament, fou lo que sucsehi en la surtida que feren los gironins.

La tercera divisió ó sia la composta per paisans, que manaba En Ramirez, se trobá prop del pont dels Galligans, ab un piquet francès, y creyentse atacats per una forta columna, recularen enrotllant los jefes que 'ls volian detení. Sentintse foch per retaguardia las altras divisions, y veyent que aquella reculaba, abandonaren sos treballs sens escoltá á ningú, anant prest á refugiarse á las murallas, mentres l' enemich, aprofitant l' ocasió, surtí del camí cobert, apagá 'l foch dels coves, y 'l feu terrible contra 'ls nostres que reculaban, ab sos tiros de fusell, y ab los que feren las baterías del castell y Puig den Roca, causant als de la plassa, uns 34 morts y ferits.

Aquest fou lo resultat d' una surtida, desgraciada sols, perque uns quants no obehint als que 'ls manavan, recularen, y alarmant als que derrera sèu seguian, feu que aquets, creyentse atacats per grans forsas, reculesen també. Sortida fou aquesta, que á jutjar per son comensament hauria desfet gran part dels treballs del enemich; mes no obstant de son mal éxit, no amainá per ço l' entusiasme dels de la ciutat, com lo dia del assalt ho demostraren ben bè.

Mentres esperansaban un nou socós per part de Blake, la fam se deixaba sentir de nou y ab tots sos rigors per la ciutat y Álvarez, noticiós de que O'Donnell y Llobera avisats per Clarós, feyan presoner un gros convoy enemich, mentres l' exércit d' operacions era per allí aprop, deya per animarlos als habitants de la ciutat:

« La proximitat de nostre exércit, sos mohiments y 'ls del enemich, y sobre tot la Real ordre de S. M. la suprema Junta del regne, perque aquesta ciutat sia socorreguda y llibertada á tota costa, 'ns confirman l' esperansa de que s' acosta 'l jorn de nostra suspirada llibertat y en lo curt temps que manca, la religió,

‘l rey y la patria , exigeixen de nosaltres los últims encar que penosos sacrificis.’

; Oh , si ! grans eran los qu’ encar tenian de sufrir, sacrificis heróichs que passaren ab la resignació de un mártre , pus que mártres eran de la patria , per qui generosament las sèvas vidas donavan.

La miseria nous estragos feya cada jorn en la ciutat , faltantlos tot lo principal , y á falta de molins se destinaren per módrer lo blat que habia de servir pera la tropa , ‘ls molinets dels assahonadors , y pera pastá , de las tahonas del col-legi de Sant Martí y Sant Toribi , podentse ‘ls vehins servir de las del pes del Carbó y de Sant Francisco de Paula , fentho mòlt entre duas pedras ó bè ab un casco de bomba.

Lo bisbe posá tres ollas pels mes necessitats. en diferents punts; un’ á la porta de son palau, un’ altra á la dels Caputxins y l’ altra á la de Sant Francesch , menires que ‘ls vehins partian com á bons jermans ab la tropa , las pocas provisions que tenian , cedint alguns militars á favor dels pobres , lo que ‘ls hi pertenexia , distintse per sa generositat , lo sargento primer de la quinta companyia del ters de Cervera , En Narcís Puig.

Continuava l’ enemich fent foch contra la plassa , obrint novas bretxas y aixamplant las ja fetas ; de manera que ‘l dia 16 , semblantli que ja tenia la ciutat á punt de rendirse , pará ‘l foch , y posant bandera blanca en las ruinas de la torre de Sant Joan , s’ adelantaren dos de sos oficials fins al extrém del ramal. Los avisá ‘l comandant de la bretxa que si davan un pas mes manaria fer foch , mentres qu’ enviaba un recado á Alvarez , dientli que ‘ls parlamentaris portavan un plech per ell , á lo que contestá ; «que ‘ls fes retirá desseguida , dientlos que may se ‘ls oferiria cap motiu , per entrá en relacions ab sos generals. »

Irritat lo francés ab tal acullida , se prepará per l’ assalt que tingué lloch lo 19.

Jorn de gloria fou aquest , qu’ hauria fet per sí sol immortal á Girona , si ja per altres fets no ho hagués estat. Allí fou ‘hont mes brillaren las qualitats qu’ al héroe Alvarez embellian , allí ‘hont se vegé la desesperació ab que lluytaba un poble gelós de sa independencia , que busca sols la mort ó la victoria.

En los murs de la ciutat , quatre bretxas principals lográ fe ‘l francés , practicables totas ellas. La de Santa Lluçia tenia unas 6 ó 7 canas , lo mateix que la de Sant Cristófol ; y las d’ Alemanys nous y vells tenian unas 25 canas la primera y á vora 18 la sego-

na ; Y encara duptava 'l francés en dar l' assalt ; tant convensut estava del valor dels gironins !

Per fi , serian per allí las tres de la tarde , quant avisaren los que observaban los mohiments del enemich desde la torre de la Catedral , qu' una columna enemiga d' uns 4,000 homes que á la matinada sen havia anat vers Montjuich y Sant Daniel , daba á conéixer que volia atacar la plassa ; y aixís fou ; surtí de Sant Daniel dita columna , dividida ab duas y aumentada ab la guarnició d' aquest fort. Duas mes ne formá 'l sitiador per donar millor l' assalt , una d' ellas composta de 2,000 homes , se dirigí vers á la porta de Sant Cristófol y l' altra al fort del Calvari ; fent juntas mes de 7,000 homes , escullits tots dels que frente Girona tenia 'l francés.

Al toch de somatent y generala , y ab lo soroll que feyan duas centas bocas de foch qu' escampaban la mort per tot arreu , calladament marxaba tot lo poble vers lo punt que á cada hú tenia senyalat. Sublim y magestuós era per cert , veure entre 'l fum de la pólvora , aquell poble , que sens distinció vers á la lluyta entusiasmat anaba , aixís soldats y paisans , com capellans y frares ; y donas y xicots ; y á devant de tots ells , al héroe , que ab sos fets exemple] 'ls daba , demostrant bè la seva admirable disposició , l' ordre ab que en moments tan crítichs se repartian las municions , se procuraba per la assistencia dels ferits y la col·locació de las forsas de que podian disposar.

Manaba Fournás á las bretxas d' Alemanys y Sant Cristófol ; y Marshal en la de Santa Llucia. Los cóssos d' Ultonia , Borbon , segon de Barcelona y primer de Girona , defensavan la bretxa d' Alemanys ; Baza ocupava la plassa y baluart de Sant Pere y la porta de França ; y 'ls granaders d' Iberia defensavan la bateria Managat , y 'l primer de Vich , ocupava en la muralla , 'l tros de la porta del Socós als Alemanys ; mentres 'lo segon compartia ab los d' Iberia la defensa de Managat. Lo primer de Cervera y 'ls primer y segon de Talarn , estaban en la plassa del Hospici y Sant Francisco , ab ordre d' anar , en cas necessari , á treure als enemichs del Mercadal , si per allí entravan. Los voluntaris de Tarragona estaban en los Caputxins ; part de la tropa de Borbon estava en la bretxa de Sta. Llucia y 'ls restants de las forsas de Barcelona y Girona , se sostenian en la de Sant Cristófol.

Las companyias de la crehuada , aixís com los demás vehins servian com auxiliars per tot y l' esquadró de Sant Narcís , s' estava , per aná 'hont mes convingués , en la plassa del Vi. Los arti-

llers estaban també compartits per tot, y 'ls únichs 8 injinyés que hi havia en la plassa anaban al un cantó y al altre utilisant sempre sos serveys; estant també sempre promptes, per anar allí 'hont mes se necessitessen, las nobles matronas de la Companyía de Santa Bárbara.

Per fi á las quatre de la tarde y protegidas pel foch de metralla de las baterías sitiadoras, se dirigiren furiosament al assalt las quatre columnas enemigas, embestint l' una d' ellas per Santa Lluçia, un' altra per Sant Cristófol y Alemanys, l' altra pel reducte del Capítol, y la última contra 'l Calvari, 'hont trobá, com totas, la mes heróica resistencia.

A cos descobert sobre la bretxa d' Alemanys, esperaren los nostres al enemich, que sense fer cas de las descárregas que hi feyan, embestí ab tal furia y valentia, que feu reculá als nostres, entrant per las quadras del quartel; quant adonantsen la reserva hi aná una part y dant una brillant cárrega á la bayoneta, feu tornar arrera al valerós francés. Quatre voltas repetí per aquest punt l' assalt, mes totas quatre fou pels nostres valerosament vensut, lluytant mòltas voltas cos á cos y habenthi moments en que per no entretenirse en carregar los fusells, s' hi feyan á pedradas.

Reparant un tinent de Borbon, qu' un oficial enemich intentava entrar al vell quartel, pel corredor qu' aquest y 'l nou unia, sen aná á trobarlo; mes privantlos l' acostarse, un munt de runas qu' habian fet las bombas, estigueren lluytant á pedradas fins que 'l francés fou mort per un soldat de Borbon.

Reunits per sos jefes los soldats francesos qu' estaban prop la torre de Gironella, quals defensors los atormentavan continuament, ab un viu foch de fusell y tirantlos granadas de ma y pedras, intentaren l' assalt per aquest punt; mes també aquí fóren detinguts, morint heróicament lo jefe de dita torre, qu' era 'l capitá d' Artillería En Salustiá Girona, que sempre vestit de gala, seguia las fortificacions, y 'l que ferit mortalment y no tenint aprop seu res per tirá, feu l' últim esfors llansant ab furia l' espasa contra l' enemich, que ja la torre escalava; prenent á sa mort lo mando de la torre 'l valerós Beramendi, 'l que seguit d' uns quants aná á trobar als que pujaban y á bayonetadas los feu reculá desordenadament vers Sant Daniel.

Duas voltas fou assaltada la bretxa de Santa Lluçia, mes se tingueren de retirar los enemichs després de quedá morts gran part d' ells per certers disparos de fusell, que desde la casa del rectó, lo campaná y 'l retrinxerament los hi feyan los sitiats,

que no pogueren esperarlos sobre la bretxa, perque era aquesta mòlt petita. Mes ¡ay! ; quant cars costavan á Girona aquets triunfos! Morí en aquest punt lo comandant de la bretxa, En Redolfo Marshal que avans de morí enviá á felicitar á Alvarez per la senyalada victoria que obtenian, dientli que moria content perque 's trobava en son lloch, contribuint á la gloria de tant gran diada; y lluytant ja ab la mort, «; moro content per Espanya!» foren sas últimas paraulas.

Assaltà l'altra columna 'l fort del Calvari, protegida per la bateria de Sant Daniel, mes també allí sos defensors, á igual dels altres punts, los esperaren, detenint sa furiosa embestida en tot y haver de lluytar per tots cantons, pus que 's pot dir que 'ls francesos los rodejaban. Mes per fi, declarantse en retirada, dirigí contra ells sos focs lo Condestable, causantlos gran mortandat, mentres reculavan, la bateria Managat, las col·locadas en la Catedral y torre Gironella y las dels baluards de Sarracinas, Sant Pere y Figuerola.

Tres horas durá 'l combat general, durant lo que sols la mort y l'estermini regnavan per tot. ; Lluyta desigual y heróica, de qual resultat mòlts duptarian, si no hi hagués qui se 'n recorda encar! Y Alvarez, vestit de paisá, portant sols per distintiu la faixa de general y en lo sombrero de copa alta que sempre duya, una cinta vermella 'hont ab lletras negras s'hi llegia «Per Fernando VII. Vencer ó morir,» se multiplicá aquell jorn de tal manera, que tothom se 'l veyá á son costat. Allí 'hont mes perill hi havia, allí ell anava; y animant als soldats ab sos fets y ab sas paraulas, lo mateix agafaba una metxa y disparava un canó, que s'acostava á un ferit y l'apartava del perill, si en ell estava, dirigintli paraulas de consol.

L'esquadró de Sant Narcís portá durant lo combat las órdenes convenientes á tots los punts, cuidantse també de la prompte conducció dels ferits, ajudant á las matronas de la Companyia de Santa Bárbara qu'anavan també per tot apartant als ferits d'entre 'ls peus dels que lluytavan, socorrent ab aigua y vi y portant, junt ab los xicots que pera lluytar no servian, municions d'un cantó al altre. Per son heróich comportament, d'entre ellas distingí Alvarez á Teresa de Balaguer, Esperansa Llorens, Isabel Pi y María Plajas.

Las bretxas y 'l voltant de las muřallas se trobava plé de morts y ferits y exhalant los últims llastimosos ays y dolorosos jemechs, demanavan als de la plassa que 'ls anessen á recullir; los que

guiats sols per un bè humanitari, eixiren per ferho, mes s' hi oposá l' enemich desde las avansadas ab sós tiros de fusell; de manera que sols lograren auxiliá als qu' estavan mes aprop de las bretxas, 'hont hi trovaren mòltas armas y útils de sapadors.

Costá als espanyols aquesta victoria 72 morts, entre ells Marshal, Girona, Macanti y 'ls tinents Sausa y Vinyas y mes de 200 ferits. Los francesos van pérdrer entre morts y ferits, vora 2,000 homes, dels primers alguns d' alta graduació, contantse entre ells lo coronel Foresti, que fou 'l jefe francès al quí Alvarez entregá per órdre superior lo castell de Montjuich de Barcelona.

Havia lograt Blake reunir en Hostalrich un gran convoy, ab lo que pensava socórrer de nou á Girona. Marxá pera ferho 'l 21 ab 12,000 homes dirigint lo convoy, lo general Wimpfert, portant per segon al compte de Pino-hermoso y per jefes de la vanguardia al coronel Garcés de Marcilla, ajudat de O'Donnell.

Quatre dias caminaren per barranchs y precipicis y 'l 24 's presentaren á La Bisbal, adelantantse per la montanya fins á Girona. Marcilla feu adelantá 2,000 homes á las ordres de O'Donnell, perque anessen obrint pas, los qu' ho feren tant bè, qu' enrotllaren tots los cóssos enemichs que se 'ls hi oposavan, cremant mòlts campaments; lo que vist per Saint-Cyr, va compéndrer qu' era mòlt lo tros que 'ls separava del resto de las tropas y 'ls atacá ab numerosas forsas, privantlos la comunicació dels altres que ab lo convoy anavan.

S' havia unit ab las tropas que portava O'Donnell, una partida de 400 homes, que manats per Haro, havia Alvarez fet surtí de la plassa per ajudarlos millor en resultat de l' acció. Esperava O'Donnell al resto de las tropas, quant fou atacat novament pel francès que l' enrotllá completament mentres lo convoy ab las forsas que ab ell anavan, se veyá també atacat per considerable número d' enemichs.

També s' uniren ab O'Donnell unas 200 adzemblas que s' havian adelantat de las 2,000 que ab lo convoy anavan y al véurer O'Donnell lo cas apurat en que 's trobava, per estar voltat d' enemichs, prengué prompte una resolució, y ab la bayoneta calada y als crits de ¡Visca Fernando VII! ¡Visca la immortal Girona! embestí tant furiosament, que s' obrí pas, y encara que ab grans pérduas, pus que després de tant brillant cárrega, la columna s' havia reduit á uns 1,130 homes, lográ per fi arrivá á la plassa, acampant entre 'ls forts Condestable y Caputxins.

¡ Trist fou per cert lo resultat qu' obtingué aquesta tentativa,

inútils los afanys que tingueren per reunir tant numerós convoy; pus qu' haventse perdut gran part, se retirá Wimpfert per ajuntarse ab Blake; mentres que Saint-Cyr, venjantse ab los arrieros que dirígian las adzemblas del convoy, 'ls feu penjar inhumanament devant Girona, Palau y altres punts; com ensenyant la sort qu' esperava, al que s' atrevís á entrar víures á la ciutat.

Los pochos homes que hi havia que á Girona defensavan; s' havian convertit tots ab experts y decidits soldats, com ho prová bastant lo següent fet: Repará una nit un oficial espanyol, que en una de las casas de pagés del entorn de Girona, y qu' estavan en poder del francés hi havia varios jefes enemichs que sopavan, movent gran tabola, y com fent mofa d' aquells que mitj morts de fam, s' estavan per las murallas. Irat nostre jefe, « vaig á enviarlos un confit per postres, » digné á sos companys, y dit y fet: apuntá vers allí un canó y 'l dispará ab tan bona punteria, qu' entrant la bala per una de las finestras qu' obertas tenian, féu cáurer la taula causant morts y ferits, y convertint ab espant y confusió aquell quadro, que pochos moments avans, ho era de broma y gatzara.

VII.

Comensá l' Octubre, no ocupantse l' enemich en cap classe de trevalls, ni menys en fer foch contra la plassa, pus que decidit estava á esperar que la necessitat los fes rendir. Mes; ay! que poch coneixian als gironins; conservant sempre viu l' exemple dels saragossans, esperavan sempre ab anhel, al comensament del siti, que aquest durés tant com lo que feu immortal á sa germana; passat ja 'l temps aquest, ab orgull veyan passar lo temps que també inmortal á n' ells los feya, encar que sempre amargavan aquets dias gloriosos, las dolorosas escenas que tenian lloch dins la ciutat, amainant poch á poch las forsas, ja que no l' entusiasme d' aquells que ab tanta fe lluytavan; pus qu' apurat ja tot, tornava la fam á sentirse dins Girona, de manera que la racció dels soldats era sols un quarteró de pa y un xich de blat ab quatre gotas d' oli; mentres que tots los jefes estavan reduits á mitja paga. Al principi 's feu mòlt us de la carn de caball, després sols se donava als malalts, pero al fi determinaren ne pogués menjar tothom y no solsament la de caball, sino qu' era també buscada la de mula y animals per l' estil, publicantse pels metjes las prevencions que convenia tenir, al fer us de dita carn.

A principis d' aquest mes sen aná del campament enemich lo sèu jefe Saint-Cyr y 'l dia 5 hi arrivá lo mariscal Augereau, duch de Castiglione, al qual lo poagre li servia d' excusa per retardar lo ferse cárrech del mando de las tropas que á Girona sitiaban. Passá, aixís qu' arrivá, gran revista á las forsas allí reunidas, unt ab las que ab ell arrivaren, comensant de nou desde allavors las obras contra la plassa.

Enviá lo jefe francés un parlamentari al governador de Girona, valentse d' un oficial presoner, lo qual baix paraula d' honor eixí del camp enemich, demanantli 'l cambi del comandant francés del sisé de línea, qu' estava ferit dins la plassa, ab un altre jefe espanyol d' igual graduació; mes Alvarez li contestá que no volia fer cap cambi.

Continuava O'Donnell acampat prop los murs de Girona, mes veyent la necessitat en que 's trobava la plassa y atenant los seguits recados de Alvarez, en que li deya, que qualsevol ocasió que tingués per entornarsen, l' aprofités, pus com ell mateix podia véurer, en la miseria en qu' estava, en compte d' ajudarlos encar servia per augmentarla mes. Aixís fou que á la nit del 14, determiná anarsen á Hostalrich sens pensar en lo perill qu' havia de passar y seguit d' algunas familias que preferiren exposarse á aquell modo, á morí de miseria en un siti tant llarch; embestint pel plá, aná avant sempre sens mirar lo que á son pas s' oposava, enrotllant y desbaratant mòlts campaments enemichs; entre ells, lo del general Souhan, que fugí despullat deixant en ell abandonat un gros botí, del que no s' aprofitaren los nostres per no entretenirse, pus lo qu' ells volian era trovarse lluny de Girona, al despuntar l' auba del dia següent.

Tant bè ho lograren, que á la matinada arrivaren á Santa Coloma, hont presentaren batalla á una columna enemiga de 2,200 homes que havia anat á perseguirlos; pero tant ben col·locadas trová 'l francés á las tropas d' O'Donnell y Milans, que se li havia juntat, que prompte vensut tingué de reculá á sos campaments. Premiada fou tant gloriosa acció, ab lo grau de mariscal de camp, que á O'Donnell va dar la Central.

Desde qu' arribá 'l nou jefe que s' estrenyá mes lo bloqueig, arrivant al extrém de posar á la nit, gossos y cordas ab esquellas y campanetas, en to's los camins; logrant d' aquesta manera, fer presoner algun qu' altre pagés, que passant mil perills, encar s' atrevia á entrar víures en la ciutat sitiada.

Encar que poch, anavan los de la plassa fent aquellas obras

que mes necessaries consideravan qu' eran; y encara que tingueren avís de Blake de que prompte tornaria á son socós, no pararen sos trevalls, retrinxerant la bretxa de Santa Llucia, obrinthe un fosso y formant un parapeto, privant, ó á lo menys entretenint la entrada del francès, si per aquell cantó ho intentava; y als carrers dels barris de Sant Pere y Santa Llucia, 'ls taparen ab una paret, en la que hi posaren espitlleras.

Una nit intentá de nou 'l sitiador sorprendre á la ciutat, destacant contra ella quatre columnas; que s' acostaren calladament á las murallas, apoderantse de la guarda de nostres avansadas, que quedá casi tota presonera; pero tingueren de recular, á causa del viu foch que contra ell feren nostras guerrillas junt ab las baterías de la ciutat.

Vingué per fi 'l dia 16 y fou de verdadera alegría per los gironins. Admirats tots del valor y heroisme de son general-gobernadó En Mariano Alvarez de Castro, ¿qué no hauria fet per ell? Ell era qui 'ls sostenia; ell era qui ab son exemple, novas forsas los donava; y tots aquells que haurian fet contents qualsevol sacrifici per son jefe, al que idolatravan; ¿quina nova se 'ls podia dar mes falaguera, que aquella ab la que 's recompensava dignament á dit general gobernadó, nombrantlo tinent general del exercit? Aixís fou que desseguit que tal nova ne fou sabuda, 's presentá tot lo poble devant de casa seva, pera darli la enhorabona, victorejantlo entusiasmats; pus que gran fou 'l goig qu' aquell jorn tingueren los gironins, y veus aquí lo qu' aquest mateix dia deya, parlant d' aixó 'l diari de la ciutat, lo qual no interrompí sa publicació durant lo siti:

« Lo que ha conservat y sostingut eixa plassa en mitj del figurat desamparo que 'ns afligia, 'l que ab son exemple, senyalaba á cada hù la seva obligació, 'l que ab circumstancias tan críticas, omplia nostre esprit de confiansa y entusiasme, l' ánima de la memorable defensa de Girona, En Mariano Alvarez (¡quín nom tan grat pera Espanya!) ha rebut la recompensa deguda á son inapreciable mérit y serveys. »

Y no era Catalunya, no era Espanya solsament la que tal valor admirava; l' Europa entera 's creya que tornava al temps antich, al véurer l' heroisme de Girona. De tot arreu testimonis de gratitut y provas d' admiració sos defensors rebian, fent á son favor un donatiu de 10,000 duros, la Real y distingida Ordre de Cárles III.

Animats ab tals demostracions, ab mes valor lluytavan; no contra 'l francès al que temian, sino contra la fam y la peste,

enemich mes terrible y temut qu' aquell que tenian devant de sas murallas y contra 'l que res hi pót lo valor y l' entusiasme.

Qui un xich de pa tenia , content lo partia ab sos germans y pobres y richs tots á igual que la tropa , feyan las centinellas de ja plassa , mantenintse tots sempre fermes en sos llochs. A estil de la antigua Esparta , tothom era allí soldat y encara que ab valor los dos pobles s' igualan , en Girona eran soldats improvisats y no dedicats de desde petits á las armas , com ho estavan los fills del poble grech ; y aixó fa que sia mes admirat son valor.

Mes si en Girona tots soldats eran , ho eran tots per sa voluntat propia , considerant com á sèu tot lo que estava relacionat ab la defensa de la plassa ; y 's conta d' un , qu' estant de centinella anaren á avisarlo que anés prompte á salvar sos interessos , pus que una bomba havia calat foch á casa sèva : — « Aquí están mos interessos , » contestá ab noble resolució.

Varios jefes espanyols anant pels entorns de Girona , no deixavan perdre ocasió per atormentá l' enemich ; y mentres Blake y O'Donnell obtenian en Brunyolas una senyalada victoria , en la que fou considerable la perdua que experimentá 'l francès , Clarós y Llobera deturaren un numerós convoy , que vers lo campament enemich anava.

Sens dupte per venjarse d' aquellas humillacions , tiraren lo 21 contra la ciutat una verdadera pluja de bombas y granadas. Lo dia 28 , ho fou de tabola pels enemichs fent en sos campaments grans *salvas* y altres demostracions , celebrant la pau firmada ab l' Austria , segons després se sapigué.

L' endemá 29 , dia de Sant Narcís , patró de la ciutat y son generalíssim , segons l' havian nombrat en lo siti anterior posant-li 'ls distintius de tal , se celebrá dins Girona ab ofici y professó , lo mateix que en estat normal ; y encara que 'l francès , no respectant aquella festivitat religiosa , tirá aquell sol dia contra la ciutat 108 bombas y 56 granadas , per çò la professó seguí pausada y religiosament son curs , oferint lo trist espectacle de que mòlts dels que hi anavan , queyan morts pèl carré ; víctimas del foch que feya 'l francès desde l' arruinat castell de Montjuich , ofegant lo patétich y majestuós cant dels capellans , lo soroll que feyan las casas , al desplomarlas las bombas.

A la matinada del 31 van treure 'ls nostres uns quants tiradors francesos que hi havia en las bretxas d' Alemanys y Santa Lluçia , y sent ja entrat lo dia , enviá Augereau á un de sos édecants , qui presentantse al comandant de la avansada espanyola , li digué que

son general desitjaba tractar ab lo governadó d' un assumpto de molta importancia. Contestá Alvarez als que tal recado li passaren, que no volia tenir cap classe de contractes ab lo francés, y encara esperava la resposta 'l parlamentari, quant los de Montjuich tornaren de nou á tirar bombas, ab lo que irritats los nostres, despatxaren lo misatjer á canonadas.

Continuava l' enemich ab sos trevalls, construint un espayós retrinxerament defensat per 2,000 homes al Puig Ventós; que guardant los camins de Castellá y La Bisbal, privaba enterament lo pas per anar á la ciutat, pus aquest era l' únich punt per 'hont encar s' atrevian á passar alguns, ab los pochos víures que podian portar á sobre, fent al mateix temps de correu.

Durant aquest mès, moriren en los hospitals solament, unas 800 personas; essent la major part víctimas de febras, l' escorbut y la disenteria; enfermetats que ab tot rigor llavors regnavan; havent mort ja 'ls vehins, pel sèu consum, 101 caballs y 47 eugas.

VIII.

Comensá Novembre, y pocas lluytas tingueren lloch entre sitiats y sitiadors; impávit aquest, contemplava com de fam morian los braus defensors de la ciutat.

Los tres primers dias d' aquest mes los passaren enviant parlamentaris; ara valentse dels seus oficials, ara dels nostres que presoners tenian. Entre ells portá un plech d' Augereau, un apotecari de Cassá de la Selva y del qual no se 'n tingué noticia en la ciutat, fins després d' estar aquesta en poder del enemich, y en qual plech lo general francés, alabant lo comportament dels defensors de Girona, deya que ab lo fet, quedava brillantment cobert son honor y qu' admeteria la rendició de la plassa ab qualsevol condició; mes com sempre, lo silenci, fou la resposta que Alvarez doná.

Cansat sens dupte 'l francés de tan llarch siti, determiná de nou assaltar la ciutat, lo que prová 'l dia 4, fent atacá las bretxas per uns 3,000 homes; mes també, com sempre, tingué de recular venut y avergonyit. Ho prová de nou la nit del 6 al 7 apoyat per la caballería, obtenint lo mateix resultat.

Gran es per cert, veure com encar triunfan d' un enemich tant poderós, aquells pochos hòmens que, anant pels carrers morts de fam, demanavan com un bè 'l trovarse devant del enemich. Es qu'

era la desesperació personificada en los gironins , lo que defensava á la ciutat.

Alguns oficials francesos , vejentlos qu' esparoguits y afamats corrian per las murallas , los hi ensenyaban flairosos y succulents menjars , tentantlos aixís á que anessen ab ells. Alguns n' hi hagué que no pogueren resistir, ; mes quants poch foren ! la major part mirava ab llástima á n' aquell enemich que de tant cobardas y vils manyas se valia !

Havia Blake lograt reunir en Hostalrich , una gran quantitat de víures , per anar per tercera volta al ausili de Girona. Marxá per ferho á últims d' Octubre , pero trová á Augereau ab numerosas forsas , que s' apoderá de la major part del convoy ; y mentres Blake 's retiraba á Vich , s' apoderavan de Santa Coloma y Hostalrich ; apoderantse en aquest últim punt de totas las provisions que 'ls nostres hi tenian. Lo dia 7 se sapigué en Girona tan fatal nova , sabent també , que Blake no podia portar á cap aquella tentativa , per disposar de pocas forsas ; lo qual sapigut per Alvarez , enviá de nou en demanda d' ausili , á la Junta Superior del Regne.

Lo dia 13 , de resultas dels seguits disparos de canó del enemich , se desmoroná la muralla de la dreita del Onyá , junt ab cinch casas bastant altas qu' allí hi havia , enterrant entre las runas á setse personas , de la que sols lograren salvarne una ; quedant per aquest punt una bretxa de mes de 16 canas ; la que procuraren tapar los sitiats , construinthi una paret de 12 pams d' ampla.

Mes ; ay ! ; inútils esforços ! la fam y la peste aumentavan cada dia y 'l 16 , escepte las de la artillería y 'ls de l' esquadró de Sant Narcís , s' havian ja mort dins la ciutat pel consum dels vehins , tots los caballs y mulas que hi havia : aixís es que 'ls poch víures que 's trovaban , portats per algun paisá , passant inmens perill , se venian á un preu com á pocas vegadas s' hajan vist igual , de modo qu' una gallina costava 16 duros ; una lliura de xocolate 4 , un gat 2 , una ampolla de vi 3 y mitj , y aixís per aquest estil , tots los demás comestibles.

Aixís es que 'ls poch que hi havia , per son crescut preu ningú 'ls comprava , presentant Girona 'l mes trist quadro que pot l' home imaginar. La major part de carrers desempedrats y plens de runas , feyan que s' hi enxarqués la sang , lo que junt ab los morts que havia sense enterrar , infestava l' atmósfera de tal manera qu' es respirava un aire pestilent y cor romput. Los homes grochs

y afamats, corrian esfereits pels carrers, mentres que 'ls hospitals, altats de tot lo mes necessari, 's convertian en cementiris, y las bestias, no tenint ja que menjá, mossegavan lo que primé 'ls venia. Passá l' estiu y ni las plantas donaren flors, ni 'ls arbres donaren fruits; fins en las bestias, semblava s' havia extinguit l' instint de multiplicació de la especie; ; tot en la naturalesa semblava havia mort!

Y per tot se repetian llastimosas escenas, que partian al cor mes dur. ; Sols lo francés impassible podia contemplarho! Aqu una mare, qu' en vá apreta contra son secat pit, al fruit de son amor; allí un pare y un fill, que tenint un bossí de pá se 'l cedeixan l' un á l' altre, més veyent que fora no mes allargar l' agonía del un més que la del altre, s' abrassan fortament y al cap de pochs moments cauben los dos en terra morts de fam. Passa per allí un jove que trovant com á gran sort aquell bossí de pa, corra á portarlo á sa estimada per quí son cap delira; mes trova al arribarhi que ja ha mort aquella, per la que tot lo dia anhelant buscava un petit aliment. Y l' ivern ab sos dias ennuvolats y sas plujas, més trist encara aquell quadro feya. ; Ay! ; l' ángel d' extermini cobria ab sas negras alas tota la immortal ciutat!

Y Alvarez, que desde mitjos de Setembre que 's veyá atacat per la febra, tement que l' enemich repetís l' assalt y s' apoderés de la plassa y per mantení viu l' entusiasme en los pochs defensors que quedavan, publicá la següent ordre que tres dias seguits y duas voltas cada dia, 's llegí á la tropa:

«Totas las tropas que cobreixen las bretxas, talladuras y demás obras de defensa de primera línea, tenen de tenir entés que las que guarneixen las segonas, aixís com l' artillería que hi ha pels carrers, s' hi trovan, ab ordre de fer foch contra qualsevol que vinga de las primeras, sia francés ó espanyol, y aixís sucesivament; pus tot aquell que fuig de son puesto, déu considerar-se com enemich.»

Aquesta ordre que tant bè mostra la forsa d' ánimo qu' en tal apurada situació Alvarez tenia, 's veu també retratada en lo següent fet. Estavan uns quants enrahonant devant d' Alvarez y á un d' ells se li escapá la paraula *Capitulació*, lo que sentit pel governador l' interrumpí desseguít, y mirantlo ab indignació li digué: «¿Pus que sols vosté es aquí 'l cobart? donechs quant no hi haje viures, nos menjarém á vosté y als que se li semblen; després determinaré lo que mes convinga.»

Sabent lo francés la necessitat dels gironins, y sols per aumen-

tar la desgracia y atormentarlos més, s' entretenia cada nit en tirar una bomba cada hora, privantlos aixís los pochs moments que podian dormir; aquesta necessitat que regenera la vida del home, y sens la qué aquest no pot existir.

La nit del 23 una partida de 300 francesos, tractá de sorprendre 'l ex-magatzem de pólvora que servia d' Hospital, pero s' estrellá son intent en lo valor de la guarnició que allí hi havia, composta solament de 29 homes á las órdes del subtenent de Manresa En Pau Jubal, ajudantlos també á obtenir tant felís éxit, lo foch que vers allí feya 'l Condestable.

Per fi, la Junta Central, fentse eco del general desitj, determiná fer l' últim esfors per anar al socós d' aquell grapat de valents, que sols y abandonats morian en defensa de la patria; y com per animarlos, enviá aquest dia al bisbe de Girona, que ho era En Joan Agapito Ramirez de Arellano, la creu de Cárlos III.

Mes lo socós no anava ab la pressa que reclamava sa apurada situació, y cada jorn lo poble demanava un prompte auxili; aixís fou que la Junta Central de Catalunya, sens esperar la contesta d' un de sos vocals qu' havia anat á Sevilla á parlarne ab la Superior, feu reunir dos vocals de cada una de las quatre provincias en Manresa, lo dia 20, en la que unánims determinaren fer l' últim esfors, cridant á las armas 50,000 homes y fent un préstamo de dos milions de duros, reintegrables ab un dret que posaren á la fruita.

Lo dia 25 se fèu la crida, que copiada al peu de la lletra, deya aixís: « Catalans: jamay la patria s' ha trovat en majors apuros y jamay la immortal Girona ha clamat ab mes esfors, en mitj de de sas afliccions, lo socós de sos compatricis..... Si algú hi ha que prefereix sas comoditats á la llibertat de Girona y á la salvació de la patria tota, que sia pera sempre borrat del catálech dels verdaders catalans. »

Se tornaren á reuni lo 26, á qual junta hi assistí Blake y allí va prometre formalment dedicarse sens descans á la prompte salvació de la ciutat de Girona.

Mentres tothom anava á suseríurers al empréstit, se reunian en Vich 2,400 adzemblas ab provisions de totas menas y tots lo catalans de 16 á 35 anys, corrian prest á agafar las armas, reunintse en dita ciutat.

Sens nous combats passaren aquets últims dias, augmentant sempre 'l número de malats; de manera qu' en sols aquest mes y en los hospitals militars solament, moriren 1,378 homes.

IX.

Avans de comensá Desembre, havia ofert duas voltas més l' enemich admétrer la rendició ab qualsevol condició, més no sent tampoch escoltat, amenassá entrar á la plassa á sang y á foch.

Sabent lo jefe dels sitiadors los esforços que feya Catalunya per anar al socós de la ciutat sitiada y tement que Girona ab sa heróica resistencia donés lloch á ser socorreguda; 'l dia 2, aniversari de la coronació de Napoleon, maná á sas tropas l' assalt, Romperen lo foch ab un gran tiroteig per la part de la porta del Carme y arrabal de Rutlla, contra las bretxas del mitj-jorn; seguint tot aquest dia y 'l següent, fent un viu foch contra dits punts, y 'ls baluarts y pont de Sant Francesch.

No obstant, sols lográ apoderarse d' unas quantas casas; aixís es que determiná continuar sos treballs, comensant lo dia 4 la construcció d' una paralela, entre 'ls carrers del Carme y la Mercé, mentres que 'ls sitiats omplian ab barrils y canons plens de terra 'l pont de Sant Francesch y feyan un fosso ab espatller y una tronera pera obús, detrás la porta del Carme, tancant també ab un parapeto de més d' una cana y mitja 'l carrer de la Pescateria, pus que, segons los hi havia dit un desertor, lo francés havia reunit en lo vehí poble de Salt, gran número de canons per atacar la ciutat per aquest punt.

Lo dia 7 atacaren los francesos los reductes de la ciutat, dels que s' apoderaren després d' una terrible lluyta, degollant lo francés als pochs espanyols qu' allí hi havia y que no pogueren, com feren gran part, retirar-se al Condestable, atacant també ab novas forsas nostras avansadas, logrant apoderarse de las casas de sota la torre de Gironella, quedant aixís las torres incomunicadas y faltadas de víures; lo que, vist pel capitá Bibern, marxá prompte vers allí ab 120 homes, portant 400 raccions de pa y blat, pels del Condestable. Per sort pogué arribar á dit punt y després d' haver deixat los víures, atacá 'l reducte de la ciutat qu' estava en poder del francés, apoderant-se fins á las espitlleras obertas en lo mur, desde ahont feyan un viu foch contra la plassa los enemichs qu' allí hi havia y que veyentse perduts se tiravan de dalt á baix del mur, quant enviant l' enemich mes reforços desde las casas del Carme, obligá á retirar-se á nostra tropa.

Fácilment s' apoderaren los enemichs que venian del Carme de

reducte del Capítol, retirantse al Condestable los 24 homes que hi havia.

Per desgracia, ja ningú ignorava qu' havia arribat á son terrible terme aquella lluyta titánica. ¡Tot en lo món tè sòn fi! Ab amargura veyan los gironins arribar lo sèu; aquella lenta agonía ja no podia durar més. Per fi seria del francès aquella ciutat tant heróicament defensada! La perdian junt ab sa llibertat!... Y sens dupte, lo francès, irritat ab tal resistencia, entrarà com acostuma á sang y á foch é insultará á n' aquells hòmens que son tant dignes de respecte y veneració; y profanará nostras iglesias y cremará nostras llars!.....; terribles reflexions que als gironins atormentavan! més, ¿havian de desmayar per çò? no, mil voltas no; morirá tothom ans que 'l francès ab sarcástica rialla vinga á burlarse de quí tant dignament se porta; com l' antiga Numancia, ni un ne quede, que ab ells s' esbravaria l' enemich.

¡Oh! si, muyra tothom avans que l' áliga imperial se passeje orgullosa per nostras murallas, avans qu' estranger pendó oneje sobre aquets murs. Aprengue 'l francès que no basta la forza per dominá la voluntat d' un poble, que essent aquesta lliure, cap forza humana doblegarla pot; pus que si un poble vol ser lliure ho es... y no desmayar, que si per desgracia entra, sia cada carrer nova muralla, sia cada casa un nou fortí.

Aixó tothom pensava, aixó tothom repetia, particularment Alvarez, qu' en cas tant apurat encara conservaba aquella decisió y forza de caràcter que l' ha fet immortal.

Convensut de que fora la de sa mort l' hora aquella en que l' enemich s' apoderés de Girona, volia defensarse fins al últim extrem; aixís fou que s' incomodá en gran manera al saber que la reduida guarnició del Capítol, no s' havia defensat prou á son entendre, y castigá á son governador, á servir com á soldat en lo Condestable.

Mes ¡ay! que no bastá aquest exemple pus que poch després al véurers' atacats per numerosas forsas, fou abandonat pels nostres lo fort del Calvari, retirantse al Condestable 'ls 48 homes que 'l defensavan. Tenint ja l' enemich aquestas torres, dirigí desde ellas ab los mateixos canons que deixaren allí 'ls nostres, tots sos fochs contra la ciutat, junt ab la bateria de Montilibi y las descàrregas que feya l' infantería, á quals fochs contestaren dignament los de la plassa, particularment desde la torre del Carme.

Encar que clarament se veyia que prompte 'l francès podria alegrarse de tenir sèva la plassa, no 's fiaba mòlt dels assalts, aixís es que continuava ab afany las obras, fent una nova bateria, allar-

gant una paralela y engrandint la bateria de la bretxa devant las runas de Sant Joan; mentres que 'ls sitiats oposaren á dita pararella un fort espatller, interior al baluart de Sant Francisco de Paula, fortificant al mateix temps lo baluart de la Mercé per sí l' enemich intentava entrar per aquest punt, construint també dos órdres d' espitlleras en la paret d' una casa antigua, que á vora dit baluart hi havia, fent á més dos parapetos perpendiculars á dita casa.

Lo dia 8 y á las tres de la tarde, 's presentá frente 'l baluart de Sant Francisco de Paula un oficial francés, proposant de nou la rendició; pero contestantli lo comandant espanyol que 's retirés desseguida, aixís ho feu; animant aquest pas als defensors, que no se sabian avení de que faltant tant poch per pérdrers la plassa, lo francés enviés encara parlamentaris, ajudantlos á créurer á la Junta de Govern, que pera animarlos mes en la defensa, 'ls deya:

«La Junta superior, la provincia entera ha decretat salvar á tota costa aquesta plassa... Nostre exércit, nostres germans, volan ja á nostre socós... Prompte pels monts vehins veurém sas numerosas forsas... Poch nos queda ja que sufrir...»

Mes ¡ay! ¡vanas esperansas! per falta d' hómens dequeya ja mòlt la defensa, y en lo dia 9 va rébrer sa mortal ferida.

Alvarez, l' ánima de la defensa de Girona que, com s' ha dit, feya ja mòlt temps qu' estava malalt, tingué de quedarse al llit lo 27 de Novembre y aná empitxorant de tal manera, que tractaren de subministrarli 'ls últims sacraments. Mòltas voltas estant en lo llit y parlant ab altres del estat en que la ciutat se trobava: «No vull rendirme, —deya sempre— y mirant á un Sant-Cristo que tenia, —aquest Senyor, —deya— m' inspira la firmesa ab que sostinch la defensa de la plassa.»

Per fi, en dit dia 9, va rébrer ab fervorosa devoció á Dèu sacramentat, entregant després lo mando de la plassa al brigadier tinent de Rey En Joan de Bolivar.

Com si aixó ho hagués sabut l' enemich, va rompre furiosament lo foch contra la ciutat y per punts diferents. Contra 'l Sant Pere y la bretxa de Santa Llucia, dirigí sos tiros la bateria de la esquerra del Ter, mentres las de la dreta de Sant Joan, y totas las de Montjuich y las de las trinxeras, junt ab los canons que trobá en los forts del Calvari y Capítol, dirigian los seus contra las bretxas de Sant Cristófol y Alemanys; á quals fochs apenas contestaren los de la plassa per faltalshi las municions. També aquest mateix dia s' arrimá l' enemich á la torre Gironella, y cobert ab un fort blindatje comensá á minar lo mur.

Demandanli reforsos tots los comandants dels forts qu' encara 's defensavan, vist que la pólvora y las balas s' acabavan per moments ; que no més hi havia uns 1,500 homes , útils pera la defensa de la plassa ; qu' en los hospitals moria tothom per falta de medicinas ; que no més tenian blat per cinch dias ; que tot , en fi, arribava á son terme , consultá lo nou governadó sobre la defensa de la plassa , als comandants d' Artilleria é Injinyés.

Contestá 'l primer qu' era casi impossible 'l defensarse més, pus que 'ls forts eran batuts per tots cantons , faltant en tots ells curenyas , municions y artillers pera servir las pocas pessas qu' en bon estat quedavan : lo d' injinyés també opiná qu' era insostenible aquell estat , pus qu' era impossible fer més obras per falta de brassos , mentres que l' enemich adelantava tan rápidamente sos trevalls , que dintre dos dias tot lo més , acabaria de miná la torre Gironella , y allavors quedaria enterament descoberta la ciutat ; convenint també tots los jefes que hi havia en dita torre , en qu' en tot y l' entusiasme qu' encar tenian , era gran l' estat d' abatiment en que sas tropas se trovaban. No obstant tot aixó, no bastá pera decidir al nou governadó á capitular, pus avans de ferho demaná son paré á las Juntas Superior y Gobernadora ; y á la fi determinaren , fiantse ab lo dit per la Junta de Manresa, esperar á que vingués lo nou socós.

Aixís fou que continuaren sostenintse , y lo dia 10 l' enemich intimá l' entrega del Condestable á son governadó , que li contestá qu' ell may se separaria de la sort de la plassa ; mes ¡ ay ! ¡ qué ja havia tocat la fatal hora ! s' havia arribat ja al últim extrém, y vana esperansa aquella , qu' encar dintre sos cors guardavan. ¡ Quánt terrible era per los braus defensors de Girona , véurer passar los dias , en los que l' enemich adelantava ab afany sos trevalls ; mentres qu' ells, privats de lo mes necessari, anavan morint tots , sens qu' arrivés l' anhelat socós !

La muralla de Santa Llucia estava á punt de desplomarse en un tros de més de 16 canas , havent ja caigut lo campaná de la iglesia de dit nom , junt ab lo retrinxerament y la mina de la torre Gironella , s' anava acabant per moments ; veyent en fi , que tot anava á pérdres' , decidiren fer l' últim esfors de flaqueza , y abandonant á la bretxa de Santa Llucia , 's disposaren á lluytar per los carrers y casas , disputant aixís pam á pam , lo terreno al enemich ; quant van rébrer un plech de la Junta de Manresa , en que 'ls deya que segons lo resolt en la Junta del dia 20, al 29 habia surtit un comissionat per alzar las provincias.

¡ Fnnest desengany ! aquells que demanavan que ab la lleugeresa del llamp corressen á son ausili , aquells per los qui cada hora era un dia, y cada dia un any, vejeren ab greu dolor com la Junta de Manresa deixá passá 'l temps inútilment , perdent d' un modo miserable 9 dias , que si l' enemich hagués continuat lo foch , bastavan per convertir la ciutat en un munt de runa.

Aixó fèu que vejent lo mòlt que tardarian en anar á son ausili y vist l' estat en que 's trobava la plassa ; determiná lo nou governadó demaná la capitulació , que digna y honrosa fou.

Melancólica tristesa cobria 'l cor de tots los gironins , al pensar qu' havian estat inútils tants sufriments y trevalls ; inútils tots los esforços que feren per espay de set mesos , pera defensar aquella ciutat que moria abandonada !... Aixó feya qu' alguns encac s' oposaren á rendirse , pus sense dir lo verdader motiu de la surtida y aprofitant las duas horas de temps qu' havia donat l' enemich , passá á son campament En Blay de Fournás , qui 's trobá ab lo general francés Rey ; y sent ben rebut , firmaren la nit del dia 10 la capitulació , que ab las notas adicionales , deya aixís :

Capitulació de la plassa de Girona y forts corresponents, firmada lo dia 10 de Desembre de 1809 á las deu de la nit.

Article primer. La guarnició surtirá ab los honors de guerra ; y entrará á França presonera de guerra.

Article segon. Tots los habitants serán respectats.

Article tercer. La religió Católica , continuará sent observada pels habitants , y será protejida.

Article quart. Demá á dos quarts de nou del matí , totas las portas de la plassa , aixís com las dels forts , serán entregadas á la tropa francesa.

Article quint. Desseguit la guarnició surtirá de la plassa y desfilará per la porta d' Areny, deixant los soldats las armas sobre 'l glácis.

Article sisé. Un oficial d' artilleria , un altre de injinyés y un comissari de guerra , entrarán al moment en que 's pendrá possessió de las portas de la ciutat , pera rébrer la entrega dels magatzems, mapas , planos , etc.

Girona, á las set de la nit del 10 de Desembre de 1809.—Juliá de Bolivar.—Isidro de la Mata.—Blay de Fournás.—Joseph de la Iglesia.—Guillem Minali.—Guillem Nasch.—Lo jefe d' estat majó del séptim cós.—Rey.—Aprobat per nos, lo Mariscal del Imperi, comandant en jefe del séptim cós del exércit d' Espanya.—Augereau, duch de Castiglione.—Jo, brigadier dels Reals exércits, encarregat dels poders del governadó interino de la plassa, En Juliá de Bolivar y de la Junta milltar, certifico que la capitulació antecedent es conforme á la original firmada ab la fetxa qu' expressa.—Blay de Fournás.—Le general chef de l' Etat Major, general du 7me corps de l' armée espagnole.—Rey.

Notas adicionales á la capitulació de la plassa de Giróna.

- 1.ª La guarnició francesa qu' entre en la plassa estarà aquartelada y no allotjada per las casas; é igualment los oficiales deurán procurarse posada, pagantlos lo tant que 's pagaba d' utensili als de la guarnició espanyola.
- 2.ª Tots los papers del Govern deurán quedar dipositats en lo arxiu del Ajuntament, sens que pugan ser extrets, perduts ni cremats.
- 3.ª Als qu' hajen sigut vocals ó empleats en las juntas durant eixa guerra, no 'ls servirá de nota en sos ascensos; quedantlos respectadas sas personas y propietats.
- 4.ª Als forasters que 's troben dintre la plassa per expatriats ó altrás causas, tant si han sigut empleats ó vocals de las Juntas com no, se 'ls permetrá tornarsen á sas casas ab son equipatge y habers.
- 5.ª Si algun vehí volgués sortir de la ciutat y mudarse á un' altra, se li permetrá, portantsen son equipatge y habers, quedantse salvas las propietats, caudals y efectes en aquella ciutat.

Jo, brigadier dels Reals exércits, certifico: que las notas antecedentas, habent sigut presentadas al Excelentíssim Sr. General en jefe de exércit francés, s' han aprobat en lo que contenen, en quant no s' opossen á las lleys generals del regne y á la policia establerta en los exércits.—Fornells, 10 de Desembre de 1809.—Blay de Fournás.—Vu par Nous.—Augereau.

Notas adicionales y particulares, aprovadas per l' Excelentísim Sr. Duch de Castiglione, mariscal del imperi, comandant, etc.; convinguts entre 'l Sr. general de brigada, jefe del E. M. etc., y 'l Sr. Blay de Fournás, brigadier, etc.

Art. 1.er Un tinent ó subtenent elegit entre 'ls oficials del exércit espanyol, estarà autorisat ab passaports per passar al exércit d' observació espanyol, y portar á son general comandant en jefe la capitulació de la plassa y dels forts de Girona, sol·licitant se serveixe disposar lo prompte cambi dels oficials y soldats de la guarnició de Girona y sos forts ab igual número d' oficials y soldats detinguts en las islas de Mallorca y altres destinos.—S. E. lo senyor Duch de Castiglione, comandant en jefe del exércit, promet que dit cambi tindrà lloch, tant prompte com lo general en jefe del exércit espanyol, li haurá dat á coneixer lo dia en que aquells presoners haurán arribat á un dels referits ports de França pera 'l cambi avans dit.

Art. 2.^{on} En los tres dias que seguirán á la rendició de la plassa de Girona, lo Il·lm. Sr. Bisbe de dita ciutat, quedarà autorisat pera dar als capellans qu' están baix sas órdres, los passaports que demanen per anar á las vilas en que tenian avans son domicili, pera quedar y viure allí, segons deuben ferho uns ministres de pau, baix la protecció de las lleys que regeixen en Espanya.

Rey.—Blay de Fournás.—Jo, brigadier dels Reals exércits, encarregat, etc. certifico; que 'ls articles antecedents son fielment traduïts del original en 10 de Desembre de 1809.—Blay de Fournás.—Le general en chef, etc.—Rey.—*Lloch del sello.*

Nota adicional á la capitulació de la plassa de Girona.

Los empleats en lo ram polítich de guerra son declarats lliures com no combatents y poden demaná passaport ab sos equipatjes per allá hont vulgan. Aquets son l' intendent, comissari de guerra, empleats en hospitals y provisions y metjes y cirurjians del exércit.—Jo, brigadier, etc., certifico: que la nota precedent,

havent sigut presentada al Excm. General en jefe del exèrcit francès, queda aprobada.—Fornells 10 de Desembre de 1809.—Blay de Fournás.

D. Blay de Fournás, brigadier, etc., certifico: que la copia antecedent de la capitulació feta en Girona y notas adicionales, es en tot son contingut conforme als originals firmats per mí; y pera que conste, dono la present en la plassa de Girona, á 12 de Desembre de 1809.—Blay de Fournás.

X.

Aquest fou lo trist fi d' aquella gloriosa lluyta, de la que etern recort conservaràn las edats futuras.

Inútils foren, ¡ay! pera salvarte, ¡oh Girona! tants esforços y sufriments, empero ab ells arrivares al temple de la immortalitat.

Pus que si heróica fou ta defensa, honrosa fou la capitulació ab la que 't rendires; mes ¡ay! quant mal ho cumplí aquell tirá invasor, al que tothom aburria.

Y no podia menys de ser aixís. ¿Cóm havian de obtenir simpatias uns estrangers que ab capa d' amich se ficaren en nostra Espanya y que cada jorn eixint de las ciutats, de las que s' havia apoderat, villanament, anavan per los pobles de poch vehins, cremantlos si es que havian oposat una resistencia heróica, sens respectá lo més sagrat; y tornant després *victoriosos* á la ciutat, portantne, en mostra de sos *triunfos* los pendons de las cofradías y per despullas lo resultat de robos sacrílechs? ¿Cóm havian de ser aymats de ningú, aquells que després d' haver donat lo perdó, castigavan vilment, per més que en lloch sagrat, fos tal paraula donada? Sols odi y despreci, tal comportament inspirava, y en vista del que no es d' estranyar sa poca formalitat en cumplí la capitulació, pus no era aquella la primera volta que á lo promés faltava.

Lo dematí del dia 11 de Desembre y després d' haver eixit la guarnició, entrá l' exèrcit francès per la porta d' Areny á péndrer posesió d' aquells munts de ruinas, 'hont sols regnava la mort, y aquells veteranos qu' havian passat prop las pirámidas d' Egipte, qu' havian ab sas petjadas fet tremolá al colós del Nort, quedaren muts y admirats al véurer aquells carrers convertits en cementiris, ab sas casas arruinadas y negras, al véurer l' extrema miseria en

que la ciutat se trobava, detenint no obstant en son rápit vol á la orgullosa áliga que per tot lo mon l' estenia. ¡ Llavors lo francès va compéndrer que la Espanya no seria sèva may!

Fins aquest dia, en que honrosament capitularen, més de 10,000 personas havian mort dins la ciutat; y de la guarnició, que ab los reforços rebuts la formavan á principis de Setembre 9,371 homes, moriren 5,123. Aixó demostra bè la desesperació ab que lluytavan.

També grans foren las perduas qu' experimentá 'l francès durant los set mesos del terrible siti, que sostingué pera rendir á la débil Girona. ¡ Set mesos! quant ab cinquanta dias havian rendit plassas de verdadera importancia y fortificadas convenienment. Més de 20,000 francesos, segons diuhen sos mateixos historiadors, trovaren la mort devant los murs de Girona; aquella Girona que 'ls costá alzar contra ella 48 baterías, que dispararen 60,000 balas, 20,000 bombas y mòlts altres projectils, valentse per ferho de tots los adelantos de la guerra y contant ab la experiencia de braus generals.

S' acostá lo general francès Augereau ab son estat major y part de las tropas, devant las portas de Girona y tot seguit eixiren los espanyols per la mateixa porta d' Areny, anant tots ab sas armas, banderas y demés; los quals s' estavan formats en la plassa de las Cols y sortiren de la ciutat, guiats per lo coronel Sr. Iglesias.

En lo camp devant del baluart de Sant Francisco de Paula, deixaren los nostres las armas, las que mòlts irats trencavan per no haver de sufrir tal humillació. Passaren llavors lo Ter, y los feren anar vers Sarriá, pera portarlos desde allí presoners á França, quedantse en la ciutat, per fer entrega dels forts los comandants d' Artillería é Injinyés, anant lo capitá Maciá baix paraula d' honor, al quartel general espanyol, á fi de posar en son coneixement, la rendició de Girona.

Enviá Alvarez á cumplimentá á Augereau, tant bon punt sapigué 's trobava dins la ciutat y tal atenció pagá lo general francès, enviantli una guardia d' honor.

¡ Pobre Alvarez! quant sofriria son cor al saber que ja la ciutat estava en poder del enemich!... Aixís que 's posá malalt, tractaren de portarlo á un lloch més segú, més ell no ho va voler de cap manera y com si las balas á sa vida respectessen, la casa 'hont ell habitava, fou de las pocas que quedaren en peu.

Tanta era la miseria en que ell, lo mateix que tothom se trobava, qu' encara no tenia 20 duros lo dia que la plassa capitulá y

en la caixa del exércit no arribavan á 29. Trovantse un xich millor Alvarez, enviá á dir á Augereau que 'l deixés anar á un poble de la costa á fi de restablirse, mès aquest li contestá, valentse d' un afrancesat, que havia sigut nombrat corregidor de Girona, que podia anar á Figueras.

Irat l' immortal governador de Girona al sentir tal resposta, incorporantse en lo llit, contestá indignat: «Sou uns impostors; vanament encobriu vostras perfidias ab tals estratajemas, pera mortificar á n' aquell qual espasa no habeu pogut fer baixá. Me portaréu presoner, perque la sort ho ha disposat aixís.»

Lo dia 13 arribaren los presoners á Bellegarde, lo 14 á Perpinyá, y 'l 23 enviaren á la tropa á Provensa y als jefes á Borgonya.

També Alvarez, acompanyat del seu criat y secretari fou enviat á la ciutadela de Perpinyá, junt ab mòlts frares que se li reuniren en Sarriá y ab los quals faltá lo francés d' un modo palpable á lo tractat en la capitulació. De Perpinyá fou Alvarez portat á Narbona, sufrint sempre las burlas que se li permetian los jefes enemichs, entre los que 's conta d' un encarregat de tréurerli l' espasa, y 'l que, al véurer lo torment que Alvarez dins son cor sentia sufrint tal humillació, «*Patientia vobis necessaria est*» li digué mofantsen.

Un' altra volta eran varios jefes que criticavan son comportament, burlantse de son valor temerari, á lo que Alvarez contestá: «Si vostés son oficials d' honor, haurian fet en mon lloch altre tant.»

Per fi, repentinament fou tret de Narbona y portat al castell de Figueras la nit del 19 de Jener.

...Al cap de 3 dias havia ja mort en aquest Castell, y en lloch fosch y mal sá que servia sols pe 'ls caballs, lo brau governador de la immortal Girona, En Mariano Alvarez de Castro.

¡Mes, ay! que sols per deshonra del estandart francés no fou natural sa mort, pus que 's creu mòlt bè que fou envenenat, y per mès qu' alguns historiadors, no vaijen acorts en que si fou ell mateix qui demaná lo veneno á un centinella, cansat de tant patir, lo que 'm sembla no pòt admètrers, atenent la religiositat d' Alvarez; ó be si fou fet per ordre del govern francés; casi tots convenen en que sa mort fou violenta. No obstant, no ho creu aixís l' autor d' una historia d' aquest gloriós siti, (historia que 's recomana per mòlts conceptes), lo qual diu pòt mòlt bè ésser que 'ls sufriments y 'l dolor que naturalment Alvarez sentia, acabessen ab sa preciosa existencia.

També voldriam com ell duptá sobre aquest punt, més per desgracia existeixen provas, essent particularment digne de mencionalarse, la comunicació que passá l'intendent Beramendi desde Tortosa, al marqués de las Hormazas, en 31 de Mars de 1810, qual comunicació diu així:

Exm. senyor: Per l' ofici de V. E. de 26 de Febrer próxim passat qu' acabo de rébrer, veig ha fet present V. E. al Supremo Cancell de Regencia d' Espanya é Indias, lo contingut en mon paper del 4. perteneixent á la mort del Exm. senyor don Mariano Alvarez, digne governador de la plassa de Girona; y en vista del qual s' ha servit S. M. resódrer, procure apurar quant me sia possible la certesa de la mort de dit general, avisant á V. E. lo que adelante; á qual real órdre daré lo cumpliment degut, prenent prompte las millors disposicions, pera descubrir lo pormenor de la veritat d' un fet tant horrorós; podent asseguraré entretant á V. E. per declaració de testimonis oculars, la efectiva mort d' aquest héroe en la plassa de Figueras, ahont fou portat desde Perpinyá y ahont entrá sens cap mal en sa salut y l' endemá va compareixer son cadavre estés sobre d' unas parigüelas y cobert ab un llansol; lo qual destapat per la curiositat d' alguns vehins y del que m' ha dat part de tot, posá de manifest un rostre groch é inflat, demostrant que sa mort havia sigut obra de pochs moments, á lo que s' agrega que 'l mateix informant va trobar poch avans en un dels carrers de Figueras, á un anomenat Rovireta y per motiu lo frare de Sant Francisco y ara canonje-dignitat de Girona, nombrat per nostres enemichs, lo que anava depressa vers lo castell, ahont, va dir, «anava corrents á confessar al senyor Alvarez, perque prompte tenia de morir.»—Tot lo que poso en coneixement de V. E. pera que fassé d' ell l' us qu' estime per convenient.—Dèu guarde á V. E. mòlts anys. Tortosa 31 de Mars de 1810.—Exm. senyor.—Carles de Beramendi.—Exm. senyor marqués de las Hormazas.

Encara lo poble esplica sa mort d' una manera mes terrible y horrorosa. Conta que tenia un centinella de vista ab l' órdre de punxarlo cada volta que volgués dormir, més la majoría dels escritors, ho deixan com á fábula.

Aquest fou lo desgraciat fí d' aquell general il-lustre, de aquell héroe, de aquell mártre de la patria, de qui un recort sempre viu, tindrán las venideras generacions.

Lo pérbere En Sebastiá Betaller, rejent de Figueras y primer capellá que durant lo siti, habia sigut de Girona, fou l' encarregat d' enterrar son cadávre y al véurer que 'ls Alemanys volian pen-

drer lo llansol que 'l cobria, en tot y trobarse davant lo general Guillot; «Si fins lo sudari á son cos se li nega,—digué—l' embolicaré ab la capa pluvial.»

Mes de 61 anys tenia Alvarez al morir, pus qu' habia nascut lo dia 8 de Setembre de 1749; habentse distingit ja desde jóve en las diferentas accions que prengué part. Lo lloch 'hont s' estingí sa vida, es avuy objecte de veneració per naturals y extranjers, trovantse tancat per una reixa de ferro en mitj de la qu' hi ha un medalló negre, 'hont ab lletras d' or s' hi llegeix la paraula: *Memento*, y á sobre hi ha aquesta inscripció:

«Morí envenenat en aquesta estancia lo dia 22 de Janer de 1810, víctima de la iniquitat del tirá de Fransa, lo governadó de Girona D. Mariano Alvarez de Castro; quals heròichs fets, viurán eternament en la memoria dels bons. Maná col·locá eixa lápida lo Excelentísim senyor D. Francisco Javier de Castaños, capitá general en 1815.»

Avuy dia sas preciosas cendras se tróban religiosament guardadas en la Catedral de Girona, 'hont hi ha un' altra inscripció que diu: *Cui scelerata fides certa venena dedit.*

Mentres se concedian als defensors de Girona iguals gracias qu' als de Saragossa, donant á tots una creu igual á la de Malta, 'hont á l' un cantó s' hi llegia: *Sitio de Gerona—1809* y en l' altre: *La Patria al valor y á la constancia*; las Córts de Cádiz determinaren estampar ab lletras d' or lo nom de son governadó, al al costat de sos companys [de martiri, Daoiz y Velarde, donant en l' any 1816 lo títol de marqués de Girona, al sèu nebot En Francisco de Paula Castro y Orozco, perquè aixís quedés mes viu nom tan estimat.

Més ¡ay! no 's necesitaba per cert aixó, pus jamay s' oblidará son nom, tan intimament unit ab la ciutat de Girona.

¡¡Girona!!..... flamant Numancia que demostrares que quant se manté viu l' amor patri, res hi val.

¡Tú serás sempre l' orgull dels catalans! ¡tú l' exemple de las ciutats modernas! ¡¡tú l' admiració dels pobles veniders!!.....

L' apéndice á l' historia d' Espanya d' En Mariana, escrit per En Eduart Chao; la del Compte de Toreno, la d' En Cortada y la d' En Lafuente; *Las Glorias Nacionales* d' Ortiz de la Vega, la historia de Catalunya y de la corona d' Aragó, escrita per en Víctor Balaguer; la de la guerra de l' Independencia en aquest Principat,

per En Adolfo Blanch; la narració d' alguns fets, encar que pochs feta per un que tingué la sort de trovarse dins Girona durant tan gloriós siti y altras obras de menys importancia, ha sigut lo que he tingut present al fer aquesta historia, particularment, la ja citada del senyor Blanch.

En aquest treball, sencilla narració de lo que passá, prou sè que cap merit he alcansat, empero confio que la bona voluntad, dispensará las mòltas faltas qu' en ell se troban, pus qu' al ferho va ésser sols guiat per mon entusiasme, inextingible y gran, per tot lo que te relació ab las grandesas de ma terra.

J. B. Y R.

FI.

E 94 G

SITI

DE

GIRONI

EG

946

GIR